

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

ПОСТУПНА Олена Вікторівна

УДК 351/354/37

**МЕХАНІЗМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНИМИ
ОСВІТНІМИ СИСТЕМАМИ В УКРАЇНІ**

25.00.02 – механізми державного управління

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора наук з державного управління

Харків – 2021

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Харківському регіональному інституті державного управління Національної академії державного управління при Президентові України.

Наукові консультанти – доктор наук з державного управління, професор
БУЛЬБА Володимир Григорович,
Харківський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, декан факультету публічного управління та адміністрування.

Офіційні опоненти: доктор наук з державного управління, професор
ПАРУБЧАК Іван Орестович,
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С. З. Гжицького Міністерства освіти і науки України, завідувач кафедри публічного управління та адміністрування;

доктор наук з державного управління, доцент
КОЛІСНІЧЕНКО Наталя Миколаївна,
Одеський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, завідувач кафедри української та іноземних мов;

доктор наук з державного управління, професор
ХОЖИЛО Ірина Іванівна,
Дніпропетровський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, професор кафедри державного управління та місцевого самоврядування.

Захист відбудеться «30» квітня 2021 р. об 11.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.707.03 Національного університету цивільного захисту України за адресою: 61024, м. Харків, вул. Лермонтовська, 28, зал засідань (1-й поверх).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного університету цивільного захисту України за адресою: 61023, м. Харків, вул. Чернишевська, 94.

Автореферат розісланий «30» березня 2021 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н. С. Грабар

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Українська освіта з 90-х років ХХ століття увійшла у період реформування, яке є необхідним і правомірним. У рамках проведення модернізації освітньої галузі за весь час незалежності так і не вдалось вирішити багато проблем, які по суті виходять за межі трансформації галузі. Зокрема, у процесі розвитку система освіти приходить у протиріччя до потреб розвитку науки і виробництва. Перехід до нових технологій, нових засобів комунікації, систем управління людьми потребують корінних змін у підходах до викладання нових знань. У той же час, сучасне виробництво не завжди забезпечується підготовленими спеціалістами, які володіють необхідними знаннями та мають достатній практичний досвід. Існуюче освітнє середовище зазнає значних перетворень, що знаходять своє відображення в змінах техніко-економічного, організаційно-соціального та управлінського характеру.

В межах країни економічне зростання супроводжується диспропорціями в регіональному розвитку, збільшенням нерівності в доходах населення, які прямо чи опосередковано залежать від рівня освіти, також саме як фінансова доступність громадян впливає на можливість отримувати якісні освітні послуги. Тож, розвиток регіональних освітніх систем (далі – РОС), адекватних особливостям освітніх потреб і специфіки регіонального ринку праці, є значним ресурсом інноваційних змін у розвитку освіти країни. Їх можна розглядати як цілеспрямовані системи, що здатні до самозбереження та самоорганізації на основі можливостей і переваг сучасного інформаційного суспільства.

Задля забезпечення стабільного розвитку РОС у рамках реалізації державних стратегічних документів (Державній стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, Національній доктрині розвитку освіти, Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року та ін.) в регіонах розробляються та виконуються цільові програми розвитку освіти, у яких конкретизовані стратегічні завдання з урахуванням суспільно-економічних потреб певної території та розроблені заходи, орієнтовані на забезпечення особистісного розвитку громадян з урахуванням їх індивідуальних здібностей та інтересів. Очевидно, що вони мають бути спрямовані на зменшення або подолання асиметрії розвитку РОС, їх відповідності процесам реконверсії економіки регіону, подолання внутрішньо регіональної диспропорції щодо розвитку освітньої інфраструктури, а також оперативно реагувати на виклики, що постають перед регіонами (зокрема, забезпечення права на освіту осіб, які зазнали негативних наслідків збройного конфлікту, та осіб з тимчасово окупованих територій України, які приїжджають до інших її регіонів; швидке реагування та прийняття рішення місцевою владою щодо організації освітнього процесу в умовах карантинних обмежень у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби COVID-19 тощо). Проте, незважаючи на наявність програм, визначення конкретних проблем, притаманних даному регіону, спостерігається їх однотипність, низький рівень фінансування або недофінансування, відсутність належного контролю за виконанням та обґрунтування економічної ефективності, фрагментарний або зовсім відсутній

публічний доступ до інформації про отримані результати і використані ресурси. До переліку нагальних проблем, що потребують вирішення, віднесемо брак ініціативи, досвіду, компетентності, відповідальності за прийняті рішення у представників місцевої публічної влади, що в ході проведення реформи децентралізації, є необхідною умовою забезпечення суспільної стабільності і незворотності соціально-економічних трансформацій.

Всі зазначені вище обставини, а також особливості існуючих в Україні механізмів публічного управління освітою як на національному, так і на регіональному рівнях, здебільшого ускладнюють процес вирішення проблем, що накопичувались роками в цій сфері. Тому пошук відповідей на поставлені питання має теоретичне й практичне значення. Це обумовлює актуальність напрямку дослідження, його тему і структурну будову.

Концептуальні ідеї розвитку сучасного суспільства, об'єктивні фактори його виникнення, характеристики, зміни в технологіях прийняття рішень та зміни статусу індивіда у суспільному житті викладено в наукових працях зарубіжних авторів (Д. Белл, Ж. Бодрійяр, Н. Гарнем, Дж. Гелбрейт, Е. Гідденс, Л. Карвалікс, М. Кастельс, Ф. Мечлап, Г. Міллер, Дж. Несбіта, М. Пайор, М. Порат, М. Постер, Д. Рісман, Е. Тоффлер, А. Турен, Ю. Хабермас, Ю. Хаяші, Л. Хіршхорн та ін.).

Теоретико-методологічним підґрунтям дослідження стали результати наукових праць з актуальних проблем державного управління, теорії і практики публічного управління та адміністрування таких учених, як: В. Авер'янов, Г. Атаманчук, В. Бакуменко, І. Бородін, В. Бульба, І. Варзар, А. Васіна, К. Ващенко, П. Ворона, А. Дегтяр, І. Дегтярьова, С. Домбровська, Ю. Древаль, І. Дунаєв, В. Єлагін, Д. Карамішев, В. Князєв, В. Ковальчук, В. Корженко, О. Крутій, О. Крюков, Ю. Куц, М. Латинін, В. Лобанова, С. Майстро, В. Малиновський, Р. Мельник, В. Мороз, П. Надолішній, Н. Нижник, О. Оболенський, Н. Обушна, Г. Одінцова, О. Орлов, П. Петровський, С. Попов, Л. Приходченко, О. Радченко, О. Руденко, В. Сичова, Н. Статівка, В. Степанов, В. Стрельцов, Ю. Сурмін, Ю. Ульянов, І. Хожило, І. Шведун та ін.

Наукові уявлення проблеми державного управління освітою висвітлено в роботах М. Ажажі, В. Бесчастного, Л. Белової, М. Білінської, Л. Гаєвської, Л. Грень, Н. Діденко, В. Коврегіна, Н. Колісніченко, В. Кременя, І. Лопушинського, В. Лугового, Р. Науменко, Л. Паращенко, Л. Полякової, Л. Прокопенка, А. Роміна, В. Садкового, В. Сиченка, С. Хаджирадєвої, Л. Хижняк, С. Шевченка, І. Шпекторенко та ін. Методологічне осмислення процесу регіоналізації як тенденції розвитку сучасних освітніх систем, виділення структурно-організаційного та змістовно-процесуального аспекту проблематики присвячено наукові праці таких авторів, як: Л. Андрюхіна, О. Антонова, С. Гончаренко, М. Дарманський, Г. Єльнікова, Р. Капченко, Б. Качур, Є. Красняков, П. Куделя, П. Кухарчук, М. Лалакулич, Т. Лукіна, А. Мазак, Ю. Мазур, І. Медведєв, В. Петров, Л. Пісоцька, Л. Полякова, Н. Попова, А. Стадник, О. Тягушева, Я. Федан та ін. Теоретико-методологічні аспекти розвитку освітніх систем на рівні регіону, особливості управління ними аналізуються у наукових дослідженнях Н. Білик, Л. Ващенко, А. Шевчука та ін.

Позитивно оцінюючи наукові здобутки вчених з різних наук, слід зазначити, що досі відсутнє комплексне дослідження теоретичних і методологічних засад механізмів публічного управління РОС та трансформації форм і методів діяльності органів публічної влади з метою розвитку освіти в контексті реформи децентралізації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження проведено в межах науково-дослідних робіт, які виконувались у Харківському регіональному інституті державного управління Національної академії державного управління при Президентові України: «Управління розвитком гуманітарної сфери на регіональному рівні» (ДР № 0112U001155), у процесі виконання якої здобувачем обґрунтовано концептуальні засади публічного управління регіональними освітніми системами та підготовлено навчально-методичне забезпечення навчальних дисциплін «Технологія розроблення та аналізу освітньої політики», «Публічна політика та управління в галузі освіти», «Управління навчальними закладами», «Університетська освіта» для слухачів факультету публічного управління та адміністрування зі спеціальності 074 «Публічне управління та адміністрування»; «Соціальні чинники забезпечення сталого розвитку Харківського регіону» (ДР № 0116U007254), у процесі виконання якої автором охарактеризовано сучасні підходи до реалізації державної соціальної політики на регіональному рівні (матеріал увійшов до колективної монографії «Реалізація державної соціальної політики сталого розвитку регіону органами публічної влади України»).

Мета і завдання дослідження. *Метою* дисертаційної роботи є обґрунтування теоретико-методологічних засад і розроблення науково-практичних рекомендацій з удосконалення механізмів публічного управління РОС в Україні.

Для досягнення мети дослідження було поставлено такі *завдання*:

- здійснити комплексне дослідження публічного управління РОС як цілісної системи організованого управління на певній території;
- сформулювати та обґрунтувати концептуальні засади механізмів публічного управління РОС як сучасну систему поглядів на розвиток теорії публічного управління;
- визначити роль освіти у забезпеченні суспільного прогресу та регіонального розвитку;
- уточнити понятійно-категоріальний апарат за обраним напрямом дослідження;
- запропонувати оновлену терміносистему, в основу якої було б покладено цілісність розуміння змістовної сутності основних термінологічних конструкцій, що характеризують сучасні тенденції в публічному управлінні та регіоналізації освіти;
- проаналізувати механізм правового забезпечення управлінського процесу в освітній сфері України та запропонувати підходи щодо його вдосконалення з урахуванням міжнародної практики;
- систематизувати та узагальнити існуючі наукові розробки теоретико-

методологічних засад дослідження публічного управління РОС та визначити стан і рівень розробленості даної проблеми;

- здійснити аналіз сучасного стану функціонування системи освіти України, виявити основні тенденції її розвитку, регіональні особливості та чинники впливу на формування механізмів публічного управління РОС;

- запропонувати напрями вдосконалення підходу до фінансово-економічного забезпечення публічного управління РОС;

- розробити науково-методологічний підхід до стратегічного прогнозування розвитку РОС;

- надати пропозиції щодо визначення стану механізмів публічного управління освітою в регіоні та окреслити напрями їх удосконалення;

- розробити комплексний механізм публічного управління РОС та розкрити його зміст.

Об'єктом дослідження є публічне управління освітою.

Предмет дослідження – механізми публічного управління РОС в Україні.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертації є сукупність способів наукового пізнання та загальнонаукових принципів проведення дослідження, які ґрунтуються на фундаментальних положеннях науки публічного управління та адміністрування, а також споріднених наук.

Дисертаційна робота побудована на системному та діяльнісному підходах, а також сукупності методів, які забезпечують їхню реалізацію, зокрема: *пошуково-бібліографічний, класифікації та систематизації* – для виявлення бібліотечних каталогів, наукових Інтернет-ресурсів, фондів, наукових і спеціальних видань із визначеної проблематики, а також огляду наукових праць за певними критеріями (видами, напрямками досліджень, науковими галузями); *наукометричний та змістовний аналіз* – для кількісної і якісної характеристики результативності наукової діяльності українських учених, визначення рівня розробленості визначної в роботі проблематики; *термінологічний аналіз та логіко-семантичний метод* – для удосконалення понятійно-категоріального апарату теми дослідження та визначенні сутності й змісту механізмів публічного управління РОС; *порівняльний аналіз і конкретизація* – для визначення закономірностей, принципів, методів, механізмів публічного управління РОС в Україні; *проблемно-хронологічний та ретроспективний аналіз* – для виявлення загальних тенденцій, особливостей і специфіки в організації управління освітою; *структурно-функціональний та системний аналіз* – для з'ясування системи, організаційної структури та функцій органів публічного управління щодо розвитку РОС; *статистичного аналізу* – для виявлення основних тенденцій розвитку компонентної структури національної системи освіти та визначення її регіональних особливостей; *спостереження, анкетування та рейтингування* – для узагальнення результатів цільового опитування, здійснення порівняльного аналізу змін в оцінках експертів щодо розвитку механізмів публічного управління РОС, виділення найбільш істотних факторів, можливостей, перспектив подальшого розвитку, необхідних ресурсів, можливих труднощів та умов їх подолання; *систематизації, інтерпретації та абстрактно-логічний метод* – для узагальнення теоретичних положень,

встановлення причинно-наслідкових зв'язків і формування висновків, рекомендацій та пропозицій.

Емпіричну базу дослідження становлять результати проведеного дисертанткою цільового опитування державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування, керівників закладів освіти та органів громадського самоврядування в них, здобувачів освіти Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України «Розвиток публічного управління освітою» у 2017–2020 роках.

Інформаційними джерелами дисертації стали: законодавча і нормативна база України, програмні документи державних, регіональних та місцевих органів влади України, офіційні матеріали міністерств, публічні звіти міжнародних організацій, відкриті бази он-лайн даних європейського освітнього простору, монографії та наукові статті українських і зарубіжних авторів, матеріали соціологічних та статистичних досліджень, а також особисті дослідження автора.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в розв'язанні актуальної наукової проблеми в галузі державного управління щодо обґрунтування теоретико-методологічних засад і розробки науково-практичних рекомендацій з удосконалення механізмів публічного управління РОС в Україні.

Найважливішими результатами, що характеризують наукову новизну і розкривають логіку та зміст дисертації, є такі:

у перше:

— здійснено комплексне дослідження публічного управління РОС як цілісної системи організованого управління на певній території, що здійснюється органами публічної влади із залученням представників бізнесу та інститутів громадянського суспільства щодо впорядкування, збереження та розвитку освіти в регіоні, що представлена сукупністю елементів (складниками, рівнями, стандартами освіти; освітніми програмами, кваліфікаціями; учасниками освітнього процесу; закладами освіти та іншими суб'єктами освітнього процесу; нормативно-правовими актами та ліцензійними умовами; органами управління в сфері освіти), функціонування якої спрямовано на забезпечення розвитку людського капіталу в регіоні шляхом надання населенню освітніх послуг, чим і забезпечується стабільний розвиток території;

— концептуалізовано наукові засади механізмів публічного управління РОС як сучасної системи поглядів на розвиток теорії публічного управління, заснованої на загальних законах розвитку суспільства, методології системного підходу, закономірностях процесу управління, його принципів, політичних, економічних, соціальних, організаційних, інформаційно-технологічних чинників та груп умов, необхідних для організації системного управління освітою на рівні регіону;

— розроблено комплексний механізм публічного управління РОС, що базується на теоретико-методологічних підходах комплексної взаємодії всіх суб'єктів управлінського процесу в освіті та основоположних принципах, цільовій орієнтації, управлінських функціях, формах, методах, інструментах,

технологіях, засобах і ресурсах управління, складовими якого є конкретні механізми управління (правовий, організаційний, економічний, соціальний, інформаційний та ін.), кожен з яких пов'язаний між собою (вони не є обов'язковими або достатніми; варіюватися може, як їх кількість, так і їх скомбінованість, тобто вони можуть об'єднуватись у два чи більше механізмів з метою досягнення визначеної мети), однак у межах комплексного механізму вони регулюються централізовано з метою забезпечення ефективного функціонування та розвитку РОС;

— запропоновано оновлення термінологічної системи теорії публічного управління шляхом введення в науковий обіг основних понять, що розширюють межі теорії публічного управління, дають можливість уніфікувати підходи до визначення їх змісту, розкривають сутність феномену РОС як об'єкту публічного управління, а також дають можливість усунути непорозуміння, яке існує як в теорії публічного управління, так і у практичній діяльності управління освітою на рівні регіону, що здійснюється в умовах реформи децентралізації; сформульовано змістовну сутність понять «публічне управління регіональною освітньою системою», «механізми публічного управління регіональними освітніми системами», «комплексний механізм публічного управління регіональними освітніми системами», що відображають різні аспекти владно-організаційного та регулюючого впливу на РОС;

удосконалено:

— механізм правового забезпечення публічного управління РОС шляхом систематизації міжнародно-правових документів в освітній сфері, що ґрунтується на виділенні їх в окрему систему з метою упорядкування шляхом інкорпорації або хронологічного підходу, що суттєво прискорить пошук і забезпечить зручність у їх використанні під час формування нормативно-правової бази, що стосується розвитку РОС;

— підхід до фінансово-економічного забезпечення публічного управління РОС шляхом застосування проектного підходу, який використовується при розробці пріоритетних державних проектів, та дозволяє розширити сферу застосування програмно-цільових методів для прийняття планових управлінських рішень щодо розвитку РОС;

— науково-методологічний підхід до стратегічного прогнозування розвитку РОС, сутність якого полягає у науковому передбаченні стану освітньої системи конкретного регіону як об'єкту прогнозування, в основі якого лежить аналіз тенденцій її розвитку та, опираючись на наявну в даний час інформацію, проектування розвитку РОС на майбутній період (використання пошукового типу прогнозування);

дістали подальшого розвитку:

— понятійно-категоріальний апарат науки публічного управління та адміністрування у частині уточнення змісту базових понять, зокрема «регіональна освітня система», «регіональний освітній кластер», «регіональне управління освітою», їх наукового обґрунтування та об'єктивізації змісту на основі логіко-семантичного аналізу, що дозволило систематизувати та поглибити знання щодо організації управління освітніми закладами в регіоні;

— визначення ролі освіти у забезпеченні суспільного прогресу та регіонального розвитку, яка, як вища цінність людини і суспільства, впливає на майбутнє, його уявлення та реалізацію; суспільство, його соціодинаміку; інформаційно-технологічну революцію, науку; особистість, її інтелектуальний, професійний та творчий розвиток, а отже, розглядається у глобальному і у конкретизованому вимірі;

— систематизація та узагальнення наукових праць з теми дослідження, здійснення їх наукометричного й змістовного аналізу, що дозволило визначити основні тенденції, характеристики, стан розробленості, рівень інтересу науковців до визначеної проблеми та окреслити перспективні напрями наукових досліджень;

— аналіз сучасного стану компонентної структури системи освіти, що дозволила виявити позитивні й негативні тенденції її розвитку, визначити регіональні особливості (концентрацію закладів освіти, закономірності їх трансформації, деструктивні та конструктивні впливи, загрози і можливості подальшого розвитку тощо), а також чинники, що впливають на формування механізмів публічного управління РОС;

— пропозиції щодо визначення стану механізмів публічного управління освітою в регіоні, що ґрунтується на методі експертного опитування, який дозволяє отримати масив інформації з даної проблеми, проаналізувати та з'ясувати реальний стан об'єкта дослідження за сукупністю параметрів, окреслити проблеми, які потребують розробки заходів з удосконалення механізмів публічного управління РОС відповідно до стратегічних завдань і потреб суспільства.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у визначенні теоретичних положень, формуванні методологічних підходів та практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів публічного управління регіональними освітніми системами в Україні та можливості їхнього застосування в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, що сприятиме сталому розвитку Української держави та її регіонів.

Підготовлені автором рекомендації використані в роботі Центру адаптації державної служби до стандартів Європейського Союзу Національного агентства України з питань державної служби щодо вдосконалення системи безперервної освіти державних службовців (довідка № 18/94-20 від 10.06.2020 р.).

Департаментом економіки і міжнародних відносин Харківської обласної державної адміністрації підтверджено, що у період з квітня по вересень 2019 р. автор дисертації брала участь в робочій групі з підготовки аналітично-описової частини проекту до проекту Стратегії розвитку Харківської області на період 2021–2027 років (довідка № 06-30/185 від 18.01.2021 р.).

Наукові, методичні й практичні результати дисертації знайшли відображення і практичний розвиток у діяльності Департаменту освіти і науки Одеської обласної державної адміністрації в розробці методології використання експертного методу оцінювання розвитку РОС та здійснення діагностики слабких місць на основі кластерного аналізу в ході реалізацій Цілей сталого

розвитку на рівні регіону та встановлення структури взаємозв'язків кластерів між собою з метою обґрунтування універсальних державно-управлінських рішень для однорідних територіально-адміністративних одиниць у питаннях розвитку системи освіти (довідка № 85/01/52-05 від 25.01.2021 р.).

Департаментом освіти і науки Дніпропетровської обласної державної адміністрації були враховані наукові розробки автора дисертації при реалізації регіональної цільової соціальної програми «Освіта Дніпропетровщини до 2021 року» від 21.12.2012 р. № 389-17/IV (зі змінами і доповненнями), апробовано та введено в дію результати дисертаційного дослідження під час аналізу використання в освітньому процесі всіх категорій земельного фонду закладів професійної (професійно-технічної) освіти, що було здійснено відповідною комісією у 2018–2020 роках (довідка № 01-31/209 від 30.01.2020 р.).

Знайшли відображення і практичний розвиток в діяльності Департаменту освіти і науки Сумської обласної державної адміністрації висловлені у дисертації науково-практичні рекомендації з удосконалення інформаційного механізму управління шляхом використання медіа-технологій в управлінні освітою регіону (довідка № 01-15/1830 від 10.03.2021 р.).

Результати дисертаційного дослідження знайшли відображення і практичний розвиток в діяльності Департаменту освіти і науки Полтавської обласної державної адміністрації, зокрема в підготовці методичних матеріалів щодо організації управління освітою під час вимушеного карантину (організації змішаного навчання, створення єдиної регіональної освітньої платформи, оновлення методик викладання в умовах дистанційного навчання, фокус на STEM-освіту тощо) (довідка № 06-52/210 від 19.03.2021 р.).

Науково-практичні висновки та пропозиції дисертантки враховані та частково використані в діяльності Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості України Міністерства соціальної політики України, зокрема в питаннях методики оцінювання науково-освітньої діяльності науково-педагогічних працівників Інституту та складання їх рейтингу з метою здійснення моніторингу їх професійного самовдосконалення; у здійсненні фундаментальних і прикладних досліджень, тематика яких присвячена проблемам визначення ролі й місця освіти в системі відносин ринку праці (довідка № 722/01/20 від 10.12.2020 р.).

Окремі теоретичні та методологічні засади і положення дисертаційної роботи використані в діяльності Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди Міністерства освіти і науки України в процесі підвищення кваліфікації педагогічних працівників (довідка № 315/20 від 11.03.2020 р.).

Висновки, основні положення та рекомендації дослідження використані в роботі ГО «Інститут соціальної політики регіону» під час проведення тематичних тренінгів із здійснення аналітично-описового дослідження стану та розвитку РОС, визначення особливостей управлінської діяльності в системі освіти регіону в умовах децентралізації (довідка № 17 від 27.09.2018 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною науковою працею, теоретичні та прикладні результати якої отримано особисто

здобувачем. Конкретний внесок автора в наукових працях, підготовлених у співавторстві, зазначений у списку опублікованих праць за темою дисертації.

У роботі не використовувалися матеріали кандидатської дисертації.

Апробація матеріалів дисертації. Основні ідеї, теоретичні положення та результати дослідження доповідалися та обговорювалися на наукових і науково-практичних комунікативних заходах, зокрема: на міжнародних наукових конгресах: «Публічне управління XXI століття: форсайтинг успіху» (Харків, 2016), «Публічне управління XXI століття: традиції та інновації» (Харків, 2017), «Публічне управління XXI століття: світові практики та національні перспективи» (Харків, 2018); міжнародних науково-практичних конференціях: «Сучасні суспільні комунікації: проблеми, пріоритети та першочергові завдання в євроінтеграційних процесах» (Хелм, Польща, 2015), «Ukraine – EU. Modern Technology, Business and Law» (Словацька Республіка – Польща, 2016; Словаччина – Австрія, Угорщина, 2017; Словацька Республіка – Чеська Республіка, 2018); науково-практичних конференціях за міжнародною участю: «Проблеми розвитку публічного управління в Україні» (Львів, 2016), «Проблеми управління соціальним і гуманітарним розвитком» (Дніпро, 2016), «Публічне управління у забезпеченні сталого розвитку країни» (Харків, 2016), «Публічне управління: ціннісні орієнтири, стандарти якості та оцінка ефективності» (Київ, 2017); всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Реформування публічного управління та адміністрування: теорія, практика, міжнародний досвід» (Одеса, 2016), «Соціально-гуманітарні науки та сучасні виклики» (Дніпро, 2017); науково-практичних конференціях: «Публічне управління в Україні: стратегія реформ» (Харків, 2015, 2016, 2017); всеукраїнській міжвузівській конференції студентів та молодих учених «Становлення публічного адміністрування в Україні» (Дніпро, 2018); інтернет-конференції «Україна та ЄС: можливості та перспективи співпраці» (Маріуполь, 2017).

Публікації. Основні положення дисертаційного дослідження опубліковано в 69 наукових працях, із них: 1 – одноосібна та 1 – колективна монографія; 20 статей у фахових наукових виданнях України; 5 – статей у зарубіжних спеціалізованих наукових виданнях; 41 тез доповідей на конференціях. Загальний обсяг публікацій автора відповідно до теми дослідження становить 36,9 друк. арк.

Структура дисертації. Дисертація, що складається зі списку умовних позначень, вступу, 5 розділів, висновків, списку використаних джерел і 4 додатків, викладена на 485 сторінках друкованого тексту, з яких 367 сторінок – основний текст. Таблиці і рисунки становлять частину основного тексту дисертації. Список використаних джерел налічує 539 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** дисертації обґрунтовано актуальність теми дослідження; визначено стан її наукового розроблення; з'ясовано зв'язок із науковими програмами, планами, темами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і

методи дослідження; розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів; наведено відомості про їхню апробацію й оприлюднення, а також особистий внесок здобувача.

У **першому розділі** – *«Теоретичні основи публічного управління регіональними освітніми системами»* – розглянуто теоретичні основи публічного управління РОС, а саме охарактеризовано їх як об'єкт наукового аналізу та публічного управління, з'ясовано їхню роль у суспільному прогресі та регіональному розвитку; удосконалено наукові підходи до визначення понять і термінів з теми дослідження; проаналізовано міжнародну та вітчизняну практику правового забезпечення управлінського процесу в освітній сфері.

З'ясовано, що в суспільстві немає чітко виробленого однозначного несуперечливого загальноприйнятого тлумачення освіти, межі його визначення є занадто широкими, кожне тлумачення по-своєму є правильним та відображає окремі сторони, грані феномену освіти, що говорить про його багатоякісність і багатоаспектність. Освіту часто ототожнюють з такими категоріями, як «навчання», «виховання», «соціалізація», «розвиток особистості», що свідчить про складність розвитку особистості та розглядається як незворотний процес ускладнення соціально-культурної організації людини – її сходження від примітивної до високої культурності.

Зміни ролі освіти відбуваються у зв'язку зі змінами історичних епох (фаз розвитку суспільства). В сучасному інформаційному суспільстві освіта стає його фундаментом, оскільки добробут суспільства створюється через експлуатацію знань, отриманих у закладах освіти, а також можливостей їх передачі у вигляді технологій широким масам населення. При цьому під тиском стрімкого зростання інформаційних технологій традиційні методи, види, форми освіти трансформуються, що, з одного боку, розширює функціональні можливості, а з іншого – посилює стратифікацію суспільства, що ускладнює його розвиток.

Визначено, що роль освіти в забезпеченні суспільного прогресу постійно зростає, тому в цивілізаційному поступі розглядається як у глобальному (цивілізаційні зміни), так і у конкретизованому (становлення всебічно розвинутої особистості) вимірі. Внаслідок чого як вища цінність людини і суспільства освіта впливає на: майбутнє (уявлення майбутнього та мотивування його реалізації; прогнозування; стратегія та цілеполагання; розвиток системи цінностей); суспільство (соціодинаміка суспільства; рівень суспільної свідомості; ефект професійної діяльності; політичні концепції; методологічна культура; ріст інтелектуального потенціалу (людський капітал)); інформаційно-технологічну революцію (орієнтованість в інформаційному полі; керування знаннями; компетентність); науку (потенціал науки; фундаментальність науки; перспективність науки; джерело наукових ідей та їх реалізація; наукові кадри); особистість (інтелект; інтереси; цінності; розвиток здібностей; соціальний статус; професіоналізм діяльності та її якість; кар'єра; культура).

З'ясовано, що РОС тісно пов'язані з усіма сферами життя в регіоні, тому роль освіти в забезпеченні розвитку регіону можна визначити як функціонально-формуючу та розглядати її відповідно до напрямів взаємодії

РОС з іншими підсистемами/сферами суспільного життя регіону: політичною, економічною, соціально-духовною, науково-інноваційною (рис. 1).

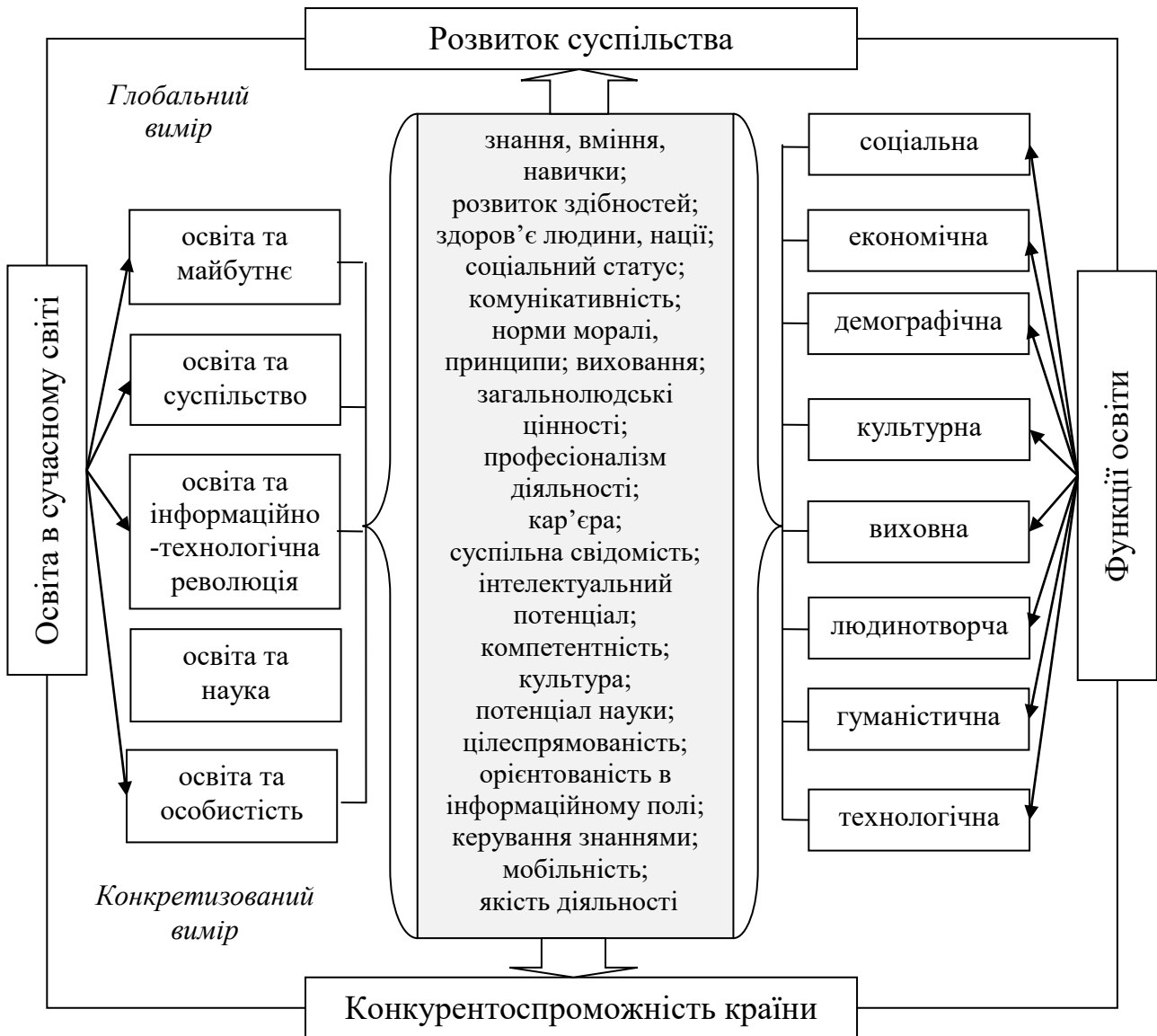

Рис. 1. Функціональна роль РОС відповідно до їх взаємодії зі сферами суспільного життя регіону

Рівень розвитку РОС відображає динамічний аспект соціально-економічного статусу людини, від рівня освіченості якої, її життєвої позиції в системі суспільних відносин залежить загальний розвиток регіону. При цьому суспільні потреби в освіті конкретизуються у головних функціях: соціальній (передача культурних цінностей, формування людського капіталу, соціалізація, підтримка соціальної стратифікації та забезпечення соціальної мобільності, соціальний контроль та профілактика соціального конфлікту); економічній (формування та вдосконалення виробничих сил, забезпечення неперервності процесу економічного зростання та адаптації людини до економічних і технологічних змін).

Встановлено, що однією з сучасних світових тенденцій є перетворення

освіти з елітарної на масову, що разом з позитивними наслідками (визнання державами інституту освіти як одного з найбільш важливих у суспільстві; розробка та впровадження фінансових механізмів на утримання й розвиток освітньої галузі; освіта стає більш доступною для людини) несе і певні загрози, зокрема для України – це розбалансованість ринку праці та структури фахівців; зниження якості вищої освіти; фрустрації серед освіченого населення; підвищення соціальної напруженості тощо.

Спираючись на науково-методологічні розробки науковців, враховуючи сучасні тенденції в сфері управління та освіти, а також концептуальні положення, що визначені у спеціальних нормативно-правових актах, у роботі дістало подальшого розвитку уточнення понятійно-категоріального апарату з теми дослідження. З'ясовано, що в процесі еволюції теорії публічного управління виникають терміни (зокрема, РОС, регіональний освітній кластер, публічне управління регіональною РОС, механізми публічного управління РОС тощо), у яких розкривається сутність феномену РОС як об'єктів публічного управління, однак вони не введені у науковий обіг даної теорії, тому викликає непорозуміння у практичній управлінсько-освітній діяльності.

Результати проведеного аналізу законодавчої та нормативно-правової бази, що забезпечує функціонування та розвиток національної системи освіти, свідчать, що в Україні створено достатнє правове підґрунтя, в якому закладені основи якісних змін освітньої сфери відповідно до сучасних трансформацій, що відбуваються у світі та в українському суспільстві. Однак, і досі існують недоліки й юридичні колізії в законодавстві, що не вирішують проблем, які накопичувались роками, а отже, правовий механізм потребує вдосконалення та приведення деяких положень актів до сучасних вимог і потреб суспільства.

Встановлено, що особливий вплив на формування освітньої політики держави мають міжнародні документи, в яких правовими нормами закріплюються світові освітні тенденції (розширення охоплення населення освітою; забезпечення освіти протягом життя; рівний доступ до якісної освіти; посилення ролі держави у гарантуванні справедливості у здобутті освіти; ефективне і результативне використання видатків на освіту; гуманізація і демократизація освіти; становлення державно-громадського управління освітою; транспарентність систем освіти тощо). Однак, їх кількість і багатоаспектність є занадто великим, що суттєво заважає в освітній управлінській практиці. Тож, у роботі запропоновано підхід до систематизації міжнародних документів в освітній сфері шляхом їх інкорпорації – об'єднання актів за сферою і силою дії та за міжнародним органом, що їх видає. Такий підхід забезпечить зручність пошуку та використання актів у формуванні національної законодавчої бази та/або приведення нормативно-правових актів України у відповідність до міжнародних стандартів. Також доцільним виявляється використання хронологічного підходу (систематизувати акти за роком їх видання), що значно прискорить пошук необхідного документа.

У **другому розділі** – *«Методологічні засади формування механізмів публічного управління регіональними освітніми системами»* – систематизовано та узагальнено існуючі наукові розробки з проблематики дослідження,

визначено основні тенденції, стан розробленості та рівень інтересу науковців до обраної теми. Здійснено факторний аналіз публічного управління РОС. Упорядковано дані цільового опитування щодо визначення сучасного стану механізмів публічного управління РОС.

В розділі систематизовані та узагальнені наукові праці з теми дослідження, визначені їх кількісні та якісні характеристики. З'ясовано, що більшість наукових досліджень, орієнтованих на управління освітою, були виконані в галузі науки державного управління, при цьому найбільшу їх кількість захищено в спецрадах Національної академії державного управління при Президентіві України та її регіональних інститутах.

Наукометричний аналіз дисертаційних досліджень, захищених в Україні та орієнтованих на управління освітою, в назві яких чітко визначено регіональний рівень, надав можливість виявити 27 дисертацій, серед яких лише 3 докторські. Роботи виконані у 5-ті наукових галузях, при цьому переважна їх більшість – у науках державного управління (12 кандидатських дисертацій) та педагогіці (8 дисертацій, з них 2 – докторські та 6 – кандидатські); найменше – в економіці (5 дисертацій: 1 – докторська та 4 – кандидатські), соціології та географії (по 1 кандидатській дисертації).

В галузі науки державного управління простежується стійка тенденція захистів дисертацій такого спрямування – в середньому відбувається 6 захистів на рік, але переважно за рахунок кандидатських дисертацій (співвідношення докторських до кандидатських дисертацій складає 1:3). При цьому найбільш продуктивними були 2010-2012, 2019 і 2020 роки, коли в рік захищалось 10 і більше дисертацій, орієнтованих на управління освітою. Особливостями є те, що науковці приділяють більше увагу дослідженню лише окремої складової системи освіти (як правило, вищої та загальної середньої освіти), поза увагою дослідників залишаються всі інші складові, також як і дослідження формальної, неформальної та інформальної освіти як специфічного сектору освіти. Цим і визначаються перспективні напрями подальших досліджень.

Змістовий метод дослідження, який дає можливість оцінити якість наукових праць, дозволив виявити більше недоліків у роботах учених з державного управління, ніж якісних характеристик. Серед позитивних характеристик можна відмітити, що значна більшість наукових положень дисертаційних досліджень знаходить своє використання в освітньому процесі конкретних закладів вищої освіти (далі – ЗВО). Серед негативних: розмитість, не визначеність у відмінності отриманих від раніше відомих результатів; інформація про впровадження результатів досліджень подається у деяких випадках без зазначення форми їх реалізації; вчені пропонують розробку різноманітних моделей, критеріїв оцінювання, які, за звичай, не знаходять своє підтвердження на практиці або не подається інформацію про ступінь їх готовності до використання. Більш якісною є змістова характеристика дисертацій, виконаних у педагогіці: простежується відповідність нових наукових положень впровадженню результатів наукових досліджень за всіма ознаками – і за формою матеріального втілення, і за робочою функцією впорядкованих результатів; представлені наукові результати носять конкретний

теоретичний і практичний характер.

З'ясовано, що інноваційним інструментарієм вимірювання продуктивності науковців у світі є визначення індексу цитування їх публікацій у журналах, що індексуються в різноманітних міжнародних бібліометричних базах, у тому числі Web of Science, Scopus та ін. Як показник впливовості науковця використовується h-індекс (індекс Гірша (Хірша)), що заснований на кількості публікацій та їх цитуваннях, де h-індекс науковця дорівнює h якщо він є автором h публікацій, кожна з яких була процитована щонайменше h разів. В Україні з 2014 р. діє система «Бібліометрика української науки», головною метою якої є надання українському суспільству бібліометричних показників для цілісного уявлення про потенціал національної науково-освітньої сфери. Для оцінки результатів наукової діяльності співробітників ЗВО в Україні користуються також безкоштовною пошуковою системою Google Scholar. Аналіз зазначених пошукових систем показав, що переважна більшість українських учених не достатньо володіють необхідними технологіями, знаннями, уміннями, тому не створили ще власний бібліометричний он-лайн-профіль науковця, що не дає можливості повною мірою оцінити їх наукову діяльність.

Аналіз наукової літератури дозволив виявити низку чинників, що впливають на формування системи публічного управління освітою, а також сучасні тренди, від яких залежить управлінська діяльність усієї системи. Виявлені чинники запропоновано класифікувати за середовищем, яке виступає джерелом забезпечення формування публічного управління освітою – чинники зовнішнього (міжнародного) та внутрішнього (національного) середовища. При цьому зазначимо, що останні впливають на публічне управління РОС на рівні держави та включають такі рівні: макросередовища, об'єктами якого є держава, державні органи влади, органи місцевого самоврядування, інститути громадянського суспільства; мезосередовища, об'єктами якого є регіональні органи управління освітою, регіональні освітні системи, економіка регіонів, науковий потенціал регіону тощо; мікросередовища, об'єктами якого є заклади освіти, здобувачі та працівники освіти.

В роботі застосовано метод експертного опитування. Протягом 2017-2020 рр. проводилось цільове опитування державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування, керівників закладів освіти та органів громадського самоврядування в них, здобувачів освіти Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президенті України «Розвиток публічного управління освітою». Зібрані дані, їх зіставлення дозволили виділити найбільш істотні фактори, можливості та конкретні перспективи розвитку публічного управління РОС, необхідні для цього ресурси, можливі труднощі та умови їх подолання. Зокрема, результати дослідження дають підстави для визначення суттєвих проблем, які існують в освітній практиці: низький рівень фінансування освіти та, як наслідок, низький рівень заробітної плати працівників освіти, престижності професії, забезпеченості матеріально-технічної та науково-методичної бази; нестача професійних кадрів для закладів освіти – логопедів,

дефектолога, реабілітологів та ін.; не вистачає практичного досвіду молодим спеціалістам для роботи у закладах освіти; існуючі навчальні програми не відповідають сучасним потребам життя та ринку праці; громіздкі навчальні програми, особливо в школах; низький рівень залучення батьків до співпраці з закладами освіти та до розробки й впровадження регіональної освітньої політики (потребує чіткого визначення механізмів такої співпраці у правовому полі); бюрократизація освітнього процесу тощо. Ще однією суттєвою проблемою, яка набула значущості саме під час карантину, це збільшення завантаженості на педагога, у тому числі й робота із здобувачами освіти з інклюзією, які потребують додаткової уваги та часу.

Однак, незважаючи на залучення достатньої кількості експертів (усього в опитуванні взяли участь 949 респондентів), отримані результати, не можна вважати репрезентативними, оскільки респонденти представляли регіони лише східної частини України, та не можуть бути екстрапольовані у повному обсязі на генеральну сукупність. Хоча, зіставлення результатів з даними деяких національних досліджень, свідчать про їх не суттєву розбіжність, а, отже, можуть бути взяті до уваги суб'єктами публічного управління освітою в регіонах.

Третій розділ – *«Аналіз стану функціонування й розвитку регіональних освітніх систем»* – складають матеріали, у межах яких проаналізовано системний підхід до організацій публічного управління освітою в Україні та висвітлено сучасний стан функціонування цієї галузі: визначено компонентну структуру системи освіти, виявлено тенденції розвитку кожного рівня освіти та їх особливості на рівні регіону, а також вплив РОС на формування людського капіталу й регіональний ринок праці.

В розділі сформовано уявлення про системний підхід до організації освіти в Україні. З'ясовано, що структурно система освіти включає в собі складники, рівні, стандарти освіти, кваліфікації, освітні програми, органи управління в сфері освіти, заклади освіти та ліцензійні умови, учасників освітнього процесу, а також нормативно-правові акти. Складники освіти у свою чергу утворюють цілісну взаємопов'язану систему, в якій спостерігається практично стійка наступність у навчанні та їх взаємозв'язність. Також слід зазначити, що стандарти освіти, освітні програми та кваліфікації відповідають певному рівні Національної рамки кваліфікацій, у якій визначається освітній і професійний компонент.

Встановлено, що система освіти представляє собою територіально цілісну й функціонально взаємопов'язану сукупність освітніх установ, діяльність яких спрямована на розвиток, забезпечення й реалізацію освітнього процесу, та може мати структуру двох типів – компонентну (як приклад, національна система освіти, яка є багатокомпонентною структурою, що складається з формальної, неформальної та інформальної освіти) і територіальну (якою є РОС – системи, що обмежуються в територіально-просторовому плані, має чітко визначені кордони, в межах території яких розташовуються всі компоненти освітньої системи).

У територіально-просторовому плані РОС впливають на територіальне

розміщення населення, його щільність, рівень урбанізації та концентрації інтелектуального і трудового потенціалу. Однак вплив є різним. Так, більш розвинута система освіти, яка включає всі складові – від дошкільної до вищої, як правило, формується у великих містах, що, сприяє концентрації інтелектуального потенціалу. І, навпаки, просторовий аспект і природно-географічна специфіка регіону (географічні відмінності, рівень урбанізації території тощо), транспортна інфраструктура та інше впливає на формування системи освіти регіону.

В розділі наведено цілісне уявлення про організацію управлінського процесу з розвитку освіти в регіоні (рис. 2). Встановлено, що організаційну структуру публічного управління РОС складають суб'єкти (органи публічної влади, в структурі яких є підрозділи, що забезпечують функціонування освіти на певній території) та об'єкти (територіальне утворення з адміністративними структурами). Також складовими цієї системи є контролюючі органи державної виконавчої влади (органи забезпечення якості освіти) та органи громадського самоврядування, які формуються на кожному управлінському рівні (центральному, регіональному, міському (районному)).

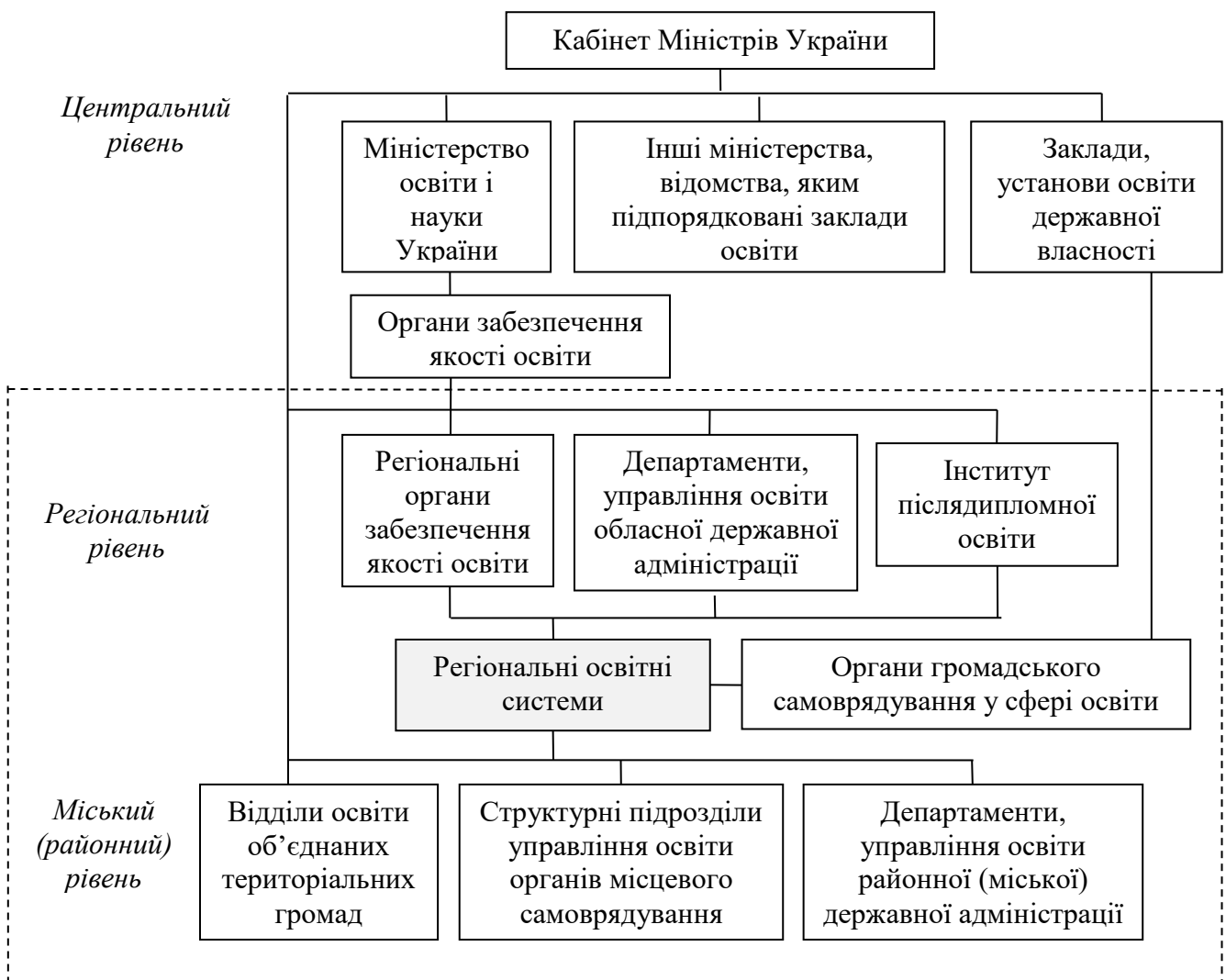

Рис. 2. Організаційна структура публічного управління РОС

Аналіз стану та розвитку освіти України відповідно до її рівнів дозволив виявити позитивні й негативні тенденції. Зокрема:

- в дошкільній освіті: позитивні тенденції – зміни освітньої парадигми та підходів до забезпечення освітніх потреб суспільства; осучаснення змісту освіти; впровадження в практику особистісно орієнтованих технологій; орієнтація на дитину та її потреби; розвиток закладів освіти недержавної форми власності, у тому числі домашньої освіти; негативні – перевантаження деяких груп дитсадків та наявність черг до них; наявність вакансій у закладах освіти; відсутність підтримки молодих спеціалістів і механізмів залучення випускників педагогічних вишів до роботи у дитсадках; застаріння матеріально-технічної бази, приміщень і території; слабка мотивація педпрацівників у необхідності їх професійного самовдосконалення;

- в повній загальній середній освіті: позитивні – спроби модернізувати систему освіти; впровадження зовнішнього незалежного оцінювання; розвиток мережі опорних закладів освіти, інклюзивної і спеціальної освіти; негативні – зростає кількість малокомплектних шкіл; низька заробітна плата педпрацівників; наявність суттєвих територіальних відмінностей у наданні якісних освітніх послуг; низький рівень матеріально-технічного забезпечення (слабка доступність закладів до мережі Інтернет, передусім у сільській місцевості); неготовність керівників закладів і педагогічного персоналу працювати в умовах їх автономії; невідповідність сучасним умовам системи підготовки та перепідготовки педпрацівників у закладах фахової передвищої та вищої освіти; загострюється проблема старіння кадрів;

- в позашкільній освіті: позитивні – освіта є додатковою, за допомогою якої відбувається розвиток здібностей та обдарувань особи, задоволення її інтересів, духовних запитів і потреб у професійному визначенні; здійснюється на добровільній основі та має широкий спектр напрямів розвитку; охоплює переважно молодь; негативні – недостатнє фінансування; низький рівень матеріально-технічного забезпечення; недостатнє використання можливостей щодо розширення мережі закладів; спостерігається тенденція до старіння кадрів;

- в професійній (професійно-технічній) освіті: позитивні – сприяє економічному зростанню країни та її регіонів; соціально орієнтована (захищає вразливі групи населення: переваги при зарахуванні; розробляється система пільг; учні забезпечуються житлом; випускникам гарантується працевлаштування тощо); збільшується кількість здобувачів освіти, які отримують дві й більше професій; негативні – скорочується кількість закладів освіти (у деяких регіонах взагалі зникають) та здобувачів освіти у них; суттєва різниця у регіонах у підготовці кваліфікованих робітників за спеціальностями, однак при цьому не враховується суспільний запит і потреби регіонального ринку праці; для більшості закладів характерна однобока спеціалізація у підготовці фахівців; низька якість кадрового (старіння кадрів) та матеріально-технічного забезпечення;

- у вищій освіті: позитивні – запровадження основних принципів і ключових інструментів Болонського процесу (унормовано сучасну організацію

вищої освіти з урахуванням структури її рівнів і галузей; запроваджено університетську автономію; створено систему забезпечення якості вищої освіти; створено стандарти вищої освіти відповідно до кваліфікаційних рівнів Національної рамки кваліфікацій; ЗВО передані повноваження – розробляти освітні програми та надавати власні дипломи (недержавного зразку); встановлено градацію ЗВО за типами і статусами; щорічно проводиться ранжування ЗВО (престижність, рівень фінансування); негативні – кількість ЗВО в країні є достатньо великою, а якість надання освітніх послуг постійно знижується; поглиблюється розрив між наданням необхідних професійних компетентностей здобувачам освіти та вимогами роботодавців (і досі існують протиріччя між ринком освітніх послуг та ринком праці);

— в освіті дорослих: позитивні – освіта репрезентована закладами сектора формальної освіти; в усіх регіонах створюються осередки освіти для різних категорій дорослих, які функціонують як самостійні інституції та як підрозділи формальної освіти; негативні – відсутнє правове регулювання освіти дорослих; не проводиться дослідження освітніх потреб різних категорій дорослого населення та якості наданих освітніх послуг; відсутній механізм організації підготовки педагогічного персоналу для роботи з дорослими та ін.

В роботі досліджено вплив освіти на формування людського капіталу та регіональний ринок праці. Встановлено, що державне та регіональне регулювання ринку праці в основному спрямоване на реалізацію заходів, пов'язаних із проведенням активної форми регулювання ринку праці, що реалізується за допомогою набору економічних інструментів, та здійснює професійну активізацію безробітних; зменшення структурного дисбалансу на ринку праці; вплив на обсяги зайнятості та безробіття; верифікацію готовності безробітних до праці. З'ясовано, що одним із мотиваційних механізмів соціального захисту населення при втраті робочих місць є їх активна участь у неформальному секторі освіти з метою перепідготовки, перекваліфікації та розширення своїх професійних можливостей.

Четвертий розділ – *«Особливості функціонування механізмів публічного управління регіональними освітніми системами»* – присвячено з'ясуванню особливостей фінансово-економічного та інформаційного забезпечення управлінського процесу в освітній сфері, виділено регіональну специфіку та особливості застосування програмно-цільового підходу до управління розвитком РОС.

Встановлено, що суттєві зміни у фінансово-економічному механізмі забезпечення розвитку РОС відбулися у зв'язку з пандемією COVID-19, оскільки в 2020 р. було здійснено перерозподіл фінансування з державного бюджету. Зокрема, стосовно освітньої сфери було скасовано фінансування таких програм, як Фонд Президента України з підтримки освіти, науки та спорту; Фонд розвитку закладів вищої освіти; державний інвестиційний проект «Створення Міжнародного центру підготовки пілотів на базі Національного авіаційного університету»; державний інвестиційний проект «Реставрація староакадемічного корпусу ансамблю Братського монастиря по вул. Г. Сковороди, 2 у Подільському районі м. Києва»; підтримка пріоритетних

напрямів наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок у ЗВО; державний інвестиційний проект «Реставрація головного корпусу Львівського національного університету імені Івана Франка»; державний інвестиційний проект «Будівництво Міжнародного центру зустрічей студентської молоді України та Республіки Польща»; здійснення сертифікації педпрацівників, експертизи освітніх програм у сфері забезпечення якості освіти.

У цьому зв'язку в умовах, що склалися в країні, доцільним виявляється вдосконалення фінансово-економічного механізму забезпечення розвитку РОС шляхом застосування проектного підходу, який використовується при розробці пріоритетних національних проектів, та дозволяє розширити сферу застосування програмно-цільових методів управління й сприяє вирішенню ключових проблем на регіональному рівні – забезпеченню соціально-економічного розвитку.

В розділі розроблена та запропонована модель застосування програмно-цільового підходу для прийняття планових рішень щодо розвитку РОС (рис. 3).

Рис. 3. Модель застосування програмно-цільового підходу для прийняття планових рішень щодо розвитку РОС

Фактично наводиться «дерево» цілей публічного управління розвитком

РОС, зокрема до цілей першого рівня віднесено: імплементацію нової системи акредитації й атестації в закладах освіти; розробку та впровадження регіональної системи оцінки якості освіти; вдосконалення освітнього процесу в РОС. В той же час, кожна з цілей першого рівня передбачає наявність другого рівня цілей, зокрема розробка та впровадження регіональної системи оцінки якості освіти передбачає наявність таких цілей: самооцінка РОС на основі публічної звітності; створення регіональних центрів оцінки якості освіти. Цілями вдосконалення освітнього процесу в РОС слід вважати: впровадження інноваційних й інтерактивних технологій навчання; забезпечення регіонального розвитку мереж закладів освіти. В цілому, наведена модель може вважатися такою, що представляє його концептуальний рівень.

Визначено, що перший досвід впровадження дистанційного та змішаного навчання в період вимушеного карантину в Україні та її регіонах загострив існуючі в освіті проблеми, що впливають насамперед на зниження якості отримання знань здобувачами освіти. Відсутність освітньої політики цифрової трансформації освіти, єдиної національної освітньої платформи, нормативно-правового забезпечення здійснення дистанційного навчання, застаріла система освіти, методик викладання, відсутність фокусу на STEM-освіту – це основні проблеми, які можуть бути вирішені лише на державному рівні.

У **п'ятому розділі** – *«Удосконалення механізмів публічного управління регіональними освітніми системами»* – запропоновано концептуальні підходи до вдосконалення стратегічного прогнозування розвитку РОС; розроблено пропозиції з удосконалення механізмів публічного управління РОС та окреслено напрями вдосконалення системи добору і підготовки кадрів для управління освітньою системою на рівні регіону; розроблено комплексний механізм публічного управління РОС та розкрито його зміст.

Висвітлено результати діагностування стану РОС, виявлено основні тенденції, проблеми та загрози, зокрема: існування незавершеного військового конфлікту на Сході України (негативно впливають на чисельність здобувачів освіти в закладах освіти, а також спостерігається незначне скорочення всієї мережі закладів освіти); демографічні зміни (зниження рівня народжуваності, активізація міграційних процесів, збільшення кількості безлюдних населених пунктів); руйнівні соціальні ефекти освіти (корупція, політизація управління, не доведення процесу реформування освіти до логічного кінця (переривається та змінюються орієнтири у зв'язку з приходом до влади нової політичної сили), нерівномірність і доступності населення до отримання якісних освітніх послуг); розрив у часі та змісті модернізаційних процесів у повній загальній середній та вищій освіті (неготовність педагогічних, науково-педагогічних працівників та управлінських кадрів до своєчасного й адекватного реагування на інновації); кризи сфери освіти у сільській місцевості (відсутність чітких орієнтирів у учнів шкіл, особливо стосовно майбутньої професії; відсутність державної програми підтримки розвитку сільської школи; відсутність можливостей для організації профільного навчання учнів і розвитку обдарованих дітей); стрімкий розвиток масової інформації і комунікації (суперечливий вплив на дітей і молодь).

Встановлено, що в сучасному українському суспільстві зростає роль

Інтернету в одержанні й поширенні інформації з розвитку РОС. Що стосується використання медіа-технологій в управлінні освітою регіону, то коло їх можливостей зростає у геометричній прогресії. Так, за допомогою сучасних медіа-технологій, окрім підтримки веб-сайту регіонального управління освітою, можна проводити брифінги, прес-конференції, прес-тури, круглі столи, наукові конференції, науково-практичні семінари та ін. Також можна використовувати як вид управлінської діяльності PR в Інтернеті: блогінг як форму копірайтингу (розміщення для користувачів Інтернету корисної інформації з розвитку освіти в регіоні та постійне його наповнення); створення ком'юніті навколо певної теми/бренду (наприклад, створити соціальну мережу, в якій зареєстровані особи можуть висловлювати свої думки з перспективних напрямів розвитку освіти або з визначення конкретних проблем в освіті тощо); створення тематичних сайтів (наукових, дослідницьких, методичних, навчальних та ін.); флеш-мобінг як ефективну технологію організації громадських безладів в реальному просторі за допомогою використання віртуального простору та експлуатації цінностей віртуальної культури; управління форумами; генерування подій та акцій; розсилки тощо. Крім того, в управлінні освітою регіону можна використовувати таку технологію, як електронний директ-мейлінг – розповсюдження рекламних матеріалів шляхом їх безпосередньої адресної розсилки потенційним споживачам освітніх послуг. Ця технологія відмічається високою ефективністю завдяки практичній відсутності конкретних осіб, за адресою яких були надіслані інформаційні матеріали.

Однак слід відмітити, що ефективність використання медіа-технологій в управлінні освітою в регіоні залежить від рівня професійної підготовки працівників регіональних управлінь освітою, які здебільшого мають вузько кваліфіковану підготовку. Тому сьогодні постає питання перегляду професійних магістерських програм та включення в них обов'язкового курсу, за допомогою якого можна підвищити технологічний рівень фахівців в освітній галузі.

В роботі розроблено комплексний механізм публічного управління РОС та розкрито його зміст (рис. 4), який визначається у комплексному підході щодо досягнення поставленої стратегічної мети розвитку освіти, визначеної на державному рівні у відповідному документі – у Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року – та полягає у підвищенні доступності якісної, конкурентоспроможної освіти відповідно до вимог інноваційного сталого розвитку суспільства та економіки; забезпечення особистісного розвитку людини згідно з її індивідуальними здібностями, потребами на основі навчання протягом життя. На рівні регіону документом вищого рівня є також стратегія, в якій визначені пріоритетні цілі розвитку області у найближчій перспективі. Так, у 2020 р. кожний регіон країни затвердив стратегію розвитку області на 2021–2027 роки, в якій прописані вихідні положення сценаріїв розвитку регіонів (базові (інерційні), оптимістичні (інноваційні) та песимістичні), що сформовані на основі результатів SWOT-аналізів, дослідження соціально-економічного стану області, виявлених проблем, а також з урахуванням міжнародних, національних і регіональних прогностичних документів з розвитку соціальної сфери, в тому числі з розвитку освіти. Також

визначені стратегічні та оперативні цілі розвитку регіону та завдання щодо їх реалізації.

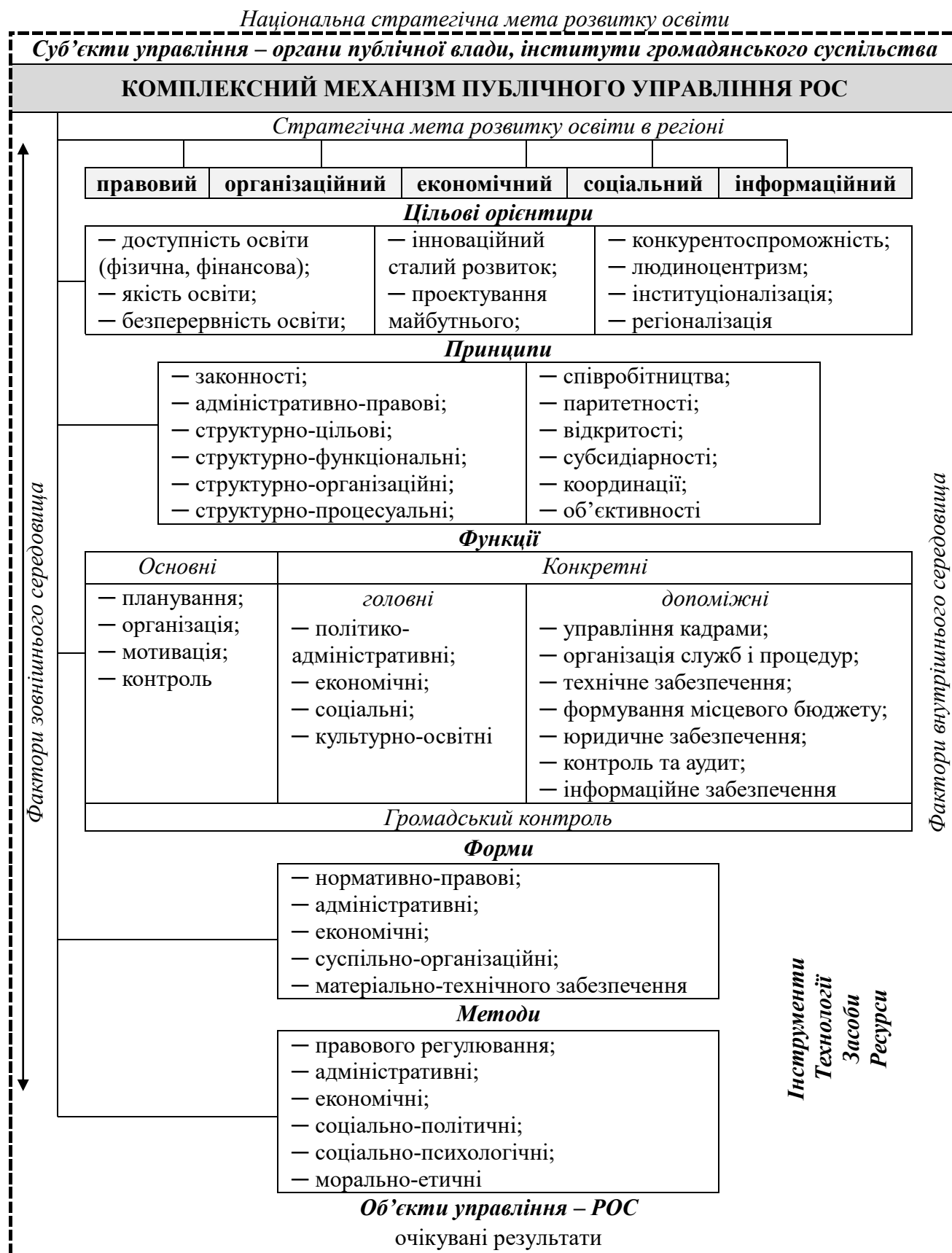

Рис. 4. Зміст комплексного механізму публічного управління РОС

Комплексний механізм публічного управління РОС базується на основоположних принципах, цільовій орієнтації, управлінських функціях, а також відповідних формах, методах, інструментах, технологіях, засобах і ресурсах. Так, цільовими орієнтаціями цього механізму виступають: фізична та фінансова доступність освіти, її якість, безперервність; інноваційний сталий розвиток; проектування майбутнього; конкурентоспроможність; людиноцентризм; інституціоналізація та регіоналізація.

Принципово важливими складовими комплексного механізму публічного управління РОС є конкретні механізми управління – правовий, організаційний, економічний, соціальний, інформаційний. Так, суть правового механізму на рівні регіонів полягає у забезпечення правових засобів і форм впливів шляхом прийняття нормативно-правових актів та вироблення засобів їх застосування з метою забезпечення функціонування й розвитку РОС, правового регулювання правовідносин між суб'єктами в освітній сфері. Актами також регулюються методологія, правові основи фінансово-економічної, соціально-психологічної, науково-методичної, матеріально-технічної, педагогічної підтримки учасників освітнього процесу.

Суть організаційного механізму управління щодо розвитку РОС полягає в організаційно-адміністративному забезпеченні управлінського процесу – визначенні організаційної структури управління РОС та форм відповідної управлінської діяльності. Економічний механізм спрямований на підтримку РОС та створює умови для розвитку здорової конкуренції в сфері освіти – здатність закладів освіти та учасників освітнього процесу діяти в умовах ринкових відносин отримувати прибуток, достатній для освітньо-науково-виробничого вдосконалення. При цьому потрібно чітко відрізнити суть економічного механізму на рівні держави (стратегічне забезпечення – фінансові, цінові, інвестиційні, податкові документи; державні програми та стратегії розвитку; економічна політика) та на рівні регіону (бюджетне забезпечення – бюджетне фінансування; податки; кредити; гранти; кошти фізичних і юридичних осіб).

Соціальний механізм управління спрямований на кадрове (підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації педагогічних, науково-педагогічних та керівних кадрів в освіті; визначення соціального статусу, умов атестації та самоосвіти персоналу) та мотиваційне (толерантне ставлення; виплати премій та пропозиція пільгових умов учасникам освітнього процесу; формування системи норм, цінностей та переконань) забезпечення РОС. Інформаційний механізм – на формування вертикальної і горизонтальної мережі прийняття та поширення інформації щодо розвитку РОС; на створення каналів постійного обміну інформацією з інститутами громадянського суспільства та з окремими громадянами регіону. Фактично інформаційний механізм вміщує в собі інформаційно-аналітичну (збір, аналіз та поширення інформації; моніторинг та оцінювання результатів діяльності), інформаційно-ресурсну (нормативно-правові, кадрові, матеріально-технічні, фінансові ресурси і компоненти), інформаційно-комунікаційну (інформаційні технології, канали передачі інформації) та інституційну (організації, заклади, установи, що збирають,

обробляють та розповсюджують інформацію) складові.

Визначено, що державні механізми управління проектується на регіональний рівень і складають систему конкретних механізмів регіонального управління освітою. Представлені в комплексному механізмі публічного управління РОС конкретні механізми не є обов'язковими або достатніми, варіюватися може, як їх кількість, так і їх скомбінованість, тобто вони можуть об'єднуватися у два чи більше механізмів з метою досягнення визначеної мети.

Запропонований комплексний механізм базується на теоретико-методологічних підходах комплексної взаємодії всіх суб'єктів управлінського процесу в освіті, владний вплив яких спрямовано на РОС як на об'єкти публічного управління. Об'єднують увесь процес управління на рівні держави й регіону спільна стратегічна мета і завдання, при цьому в межах національної стратегії розвитку освіти розробляється регіональна стратегія, в якій враховуються специфічні особливості території, визначаються конкретні кількісні порогові індикатори, що забезпечують дієвий моніторинг сталого розвитку в цілому регіону.

ВИСНОВКИ

Отримані результати дослідження у сукупності вирішують важливу науково-практичну проблему, що полягає в розроблені й обґрунтуванні теоретико-методологічних засад і науково-практичних рекомендацій з удосконалення механізмів публічного управління РОС в Україні. Це дозволило сформулювати такі основні теоретичні висновки та практичні рекомендації:

1. Здійснено комплексне дослідження публічного управління РОС як цілісної системи управління, організованого на певній території, що здійснюється органами публічної влади щодо впорядкування, збереження, функціонування та розвитку освіти в регіоні, спрямованої на забезпечення розвитку людського капіталу шляхом надання населенню освітніх послуг, чим і забезпечується стабільний розвиток території.

З'ясовано, що як об'єкт публічного управління РОС представлені сукупністю елементів: складниками, рівнями, стандартами освіти; освітніми програмами, кваліфікаціями; учасниками освітнього процесу; закладами освіти та іншими суб'єктами освітнього процесу; нормативно-правовими актами та ліцензійними умовами; органами управління в сфері освіти. На рівні регіону окрім зазначених елементів до системи також включені недержавні організації, громадські об'єднання та органи влади регіонального рівня. Головними постулатами ефективного публічного управління РОС є загальносуспільні цінності нового часу (гуманізм, демократичність, цілісність, відкритість, рівні можливості, співробітництво, різноманітність, регіоналізація) та цілісний погляд на особистість (особистісні особливості, здібності, можливості його соціалізації, в тому числі через освітній процес).

2. Концептуалізовано наукові засади механізмів публічного управління РОС як сучасної системи поглядів на розвиток теорії публічного управління,

заснованої на загальних законах розвитку суспільства, методології системного підходу, закономірностях процесу управління, його принципів, політичних, економічних, соціальних, організаційних, інформаційно-технологічних чинників та груп умов, необхідних для організації системного управління освітою на рівні регіону.

3. Встановлено, що на сучасному етапі цивілізаційному розвитку освіта стає фундаментом інформаційного суспільства. Її роль у забезпеченні суспільного прогресу та регіонального розвитку постійно зростає, вона є складною, багатоаспектною, багатовимірною, багатофункціональною. Зміни, що відбуваються в сучасному суспільстві потребують нової освітньої парадигми, створення нової моделі освіти як системи, що самоорганізовується. Суспільні потреби в освіті конкретизуються у функціях, які вона виконує.

4. Запропоновано оновлення термінологічної системи шляхом введення у науковий обіг теорії публічного управління основні понять, які розкривають сутність феномену РОС як об'єкту публічного управління. Такий підхід розширює межі наукової теорії, дає можливість уніфікувати підходи до визначення змісту понятійно-категоріальної конструкції та усунути непорозуміння, яке існує як в теорії публічного управління, так і у практичній діяльності управління освітою на рівні регіону, що здійснюється в умовах реформи децентралізації.

Уведено в науковий обіг авторські дефініції:

— публічне управління РОС – це діяльність органів публічної влади, що спрямована на впорядкування, функціонування, збереження та розвиток РОС, яка представлена сукупністю складників освіти (освітні інститути формальної, неформальної та інформальної освіти, освітні програми, суб'єкти освітньої діяльності, регіональні органи управління освітою та органи забезпечення якості освіти, громадські організації в освітній сфері, освітня інфраструктура тощо), створених для задоволення запиту населення на освітні послуги та запиту на спеціалістів для регіонального ринку праці;

— механізми публічного управління РОС – це сукупність різноманітних принципів, функцій, форм, методів, інструментів, технологій, засобів, ресурсів, що спрямовані на формування, реалізацію та досягнення пріоритетних цілей щодо розвитку освіти в певному регіоні, що з одного боку, потребує чіткої узгодженості дій суб'єктів управління, а з іншого – конструктивної та злагодженої взаємодії об'єктів управління;

— комплексний механізм публічного управління РОС – це сукупність конкретних механізмів публічного управління, за допомогою яких реалізуються публічно-управлінські впливи на РОС, що базуються на основоположних принципах, цільовій орієнтації, функціональній діяльності кожного суб'єкта управління з використанням відповідних форм, методів, технологій.

5. Дістав подальшого розвитку понятійно-категоріальний апарат науки публічного управління у частині уточнення змісту понять «регіональна освітня система» і «регіональний освітній кластер», а саме пропонується їх трактувати таким чином:

— РОС – це підсистема національної освіти та соціально-економічного

комплексу регіону, яка має власну історію, традиції, цінності, особливості, функціонування якої спрямовано на забезпечення розвитку людського капіталу в регіоні шляхом надання населенню необхідних освітніх послуг;

— регіональний освітній кластер – сукупність закладів освіти, діяльність яких спрямована на послідовне формування гармонічної особистості та ефективної системи підготовки кваліфікованих кадрів для потреб соціально-економічного розвитку регіону; системоутворюючий компонент функціонування регіону, що представляє собою цілісне утворення та включає організаційний, управлінський, технологічний, змістовий та інші рівні;

— регіональне управління освітою – цілеспрямована діяльність сукупності суб'єктів управління, сконцентрованих на певній території, що спрямована на загальнонаціональне формування регіонального компонента освіти, забезпечення, вдосконалення та розвиток освітньої інфраструктури з урахуванням принципів структурної ієрархії, фінансово-економічним, кадровим, матеріально-технічним, науково-методологічним забезпеченням.

6. Здійснено аналіз правового забезпечення публічного управління РОС, який дозволив виявити, що у правовому полі закладені основи якісних змін системи освіти – від дошкільної до вищої освіти; реалізуються заходи із змістовного наповнення освіти, закладені основи для створення нової системи управління освітою та її фінансування, організації інклюзивної та спеціальної освіти, інертизації та комп'ютеризації закладів освіти, електронної освітньої платформи та електронного навчально-методичного забезпечення освітнього процесу тощо. Однак, в освітній практиці актуалізуються питання щодо перегляду та приведення у відповідність до сучасних вимог деяких положень законодавчих актів у галузі освіти, зокрема в частині посилення інституційної спроможності місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування в управлінні освітою на місцях.

Запропоновано вдосконалення механізму правового забезпечення публічного управління РОС шляхом систематизації міжнародно-правових документів в освітній сфері, що ґрунтується на виділенні їх в окрему систему з метою упорядкування (інкорпоративний та/або хронологічний підхід), що суттєво прискорить пошук і забезпечить зручність у використанні правових документів під час формування нормативно-правової бази щодо розвитку РОС.

7. Систематизація та узагальнення існуючих наукових розробок дослідження теоретико-методологічних засад публічного управління РОС, дозволили визначити основні тенденції, стан розробленості та рівень інтересу науковців до визначеної проблеми, які полягають у такому: 1) у науковій галузі державного управління захищено лише 12 кандидатських дисертацій, у яких державне управління освітою на рівні регіону виступає об'єктом або предметом наукового пізнання; 2) немає жодної роботи, в якій би розглядались питання публічного управління РОС, тож і не розроблено відповідний термінологічний апарат; 3) дисертації, орієнтовані на управління освітою, мають низький показник відносно всіх дисертаційних досліджень у галузі науки державного управління; 4) спостерігається стійка тенденція захистів наукових робіт управлінсько-освітнього спрямування, насамперед, за рахунок кандидатських

дисертацій; 5) найбільш популярною серед спеціальностей галузі науки державного управління є спеціальність 25.00.02 – механізми державного управління, що не порушує загальну тенденцію галузі; 6) спостерігається стійка тенденція до посилення уваги науковців з дослідження проблемних питань у сфері державного управління вищою освітою та зменшення уваги до управлінських процесів, що стосуються інших рівнів освіти (дошкільної, позашкільної, спеціалізованої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, післядипломної), що у подальшому розширює можливості перспективних напрямів наукових розвідок.

Змістовий метод дослідження дозволив виявити позитивні та негативні характеристики якості наукових робіт українських дослідників.

8. Розроблено пропозиції щодо визначення стану механізмів публічного управління освітою в регіоні, що ґрунтується на методі експертного опитування, що орієнтований на компетентність і досвід експертів у галузі управління освітою. Метод пройшов апробацію впродовж 2017–2020 рр. Упорядкування зібраних даних, порівняльний аналіз змін в оцінках експертів щодо розвитку публічного управління освітою, управління якістю освіти та освітньої діяльності, зіставлення даних дозволило виділити найбільш істотні фактори, можливості та конкретні перспективи розвитку публічного управління РОС, визначити необхідні для цього ресурси, механізми, можливі труднощі та умови їх подолання. Констатовано, що цільові опитування можна використовувати як інструмент пізнання реального стану освітньої системи з метою вдосконалення методів управління.

9. Висвітлено результати діагностування стану РОС, виявлено основні тенденції, проблеми та загрози. Встановлено, що системоутворюючим компонентом планування розвитку РОС є управлінський, який має охоплювати сукупність управлінських рішень, які в свою чергу утворюють правове поле прогностичної діяльності, яка дозволяє отримати й упорядкувати достовірну інформацію про стан і тенденції розвитку системи, визначити небезпеки та розробити заходи для їх подолання або уникнення. Представники регіональних органів державної влади як суб'єкти управління, а також педагогічні й науково-педагогічні працівники, керівники закладів освіти, роботодавці й представники територіальної громади мають бути зацікавлені у розробленні й реалізації прогнозів розвитку РОС та враховувати під час їх розробки відповідні демографічні дані. Однак, слід зауважити, що цей рівень прогностичної діяльності наразі є одним із найменш організованих в Україні, що спонукає до пошуку шляхів і засобів залучення всіх суб'єктів управління до цієї діяльності.

10. В роботі визначено компонентну структуру системи освіти України, здійснено аналіз організації та розвитку кожної складової, що дало змогу виявити позитивні й негативні тенденції розвитку та регіональні особливості. Встановлено, що на функціонування й розвиток РОС впливають такі чинники, як: територіальний розподіл закладів освіти; фінансово-бюджетна система; матеріально-технічна база; нормативно-правове, науково-методичне та кадрове забезпечення; історичні, духовно-культурні традиції; екологічна, техногенна, воєнна, національна та міжрегіональна ситуація тощо.

На підставі факторного аналізу виділено чинники, що впливають на формування системи публічного управління освіти на національному та на регіональному рівнях. Запропоновано класифікувати чинники за середовищем, яке виступає джерелом забезпечення цього процесу.

11. Проаналізовано сучасний стан фінансово-економічного механізму публічного управління РОС, визначено системні проблеми його застосування під час реалізації державних та регіональних проектів і програм розвитку освіти. Запропоновано вдосконалення підходу до фінансово-економічного забезпечення публічного управління РОС шляхом застосування проектного підходу, який використовується при розробці пріоритетних державних проектів, та дозволяє розширити сферу застосування програмно-цільових методів управління і сприяє визначенню ключових проблем забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів.

Обґрунтовано застосування програмно-цільового підходу для прийняття планових управлінських рішень щодо розвитку РОС, заснованої на розробці цільового каркасу «дерева цілей» у публічному управлінні, визначенні першорядних та другорядних цілей з подальшою їх декомпозиції на конкретні завдання.

12. Розроблено комплексний механізм публічного управління РОС, що базується на теоретико-методологічних підходах комплексної взаємодії всіх суб'єктів управлінського процесу в освіті, владний вплив яких спрямовано на РОС як на об'єкти публічного управління.

Доведено, що кожна складова комплексного механізму публічного управління РОС має виконувати власну місію, що визначається змістовними і функціональними особливостями як на державному, так і на регіональному рівнях. Зокрема, правовий і організаційний механізми інтегрують і координують нормативно-правове та організаційно-адміністративне забезпечення (упорядковує відносини між державою і суспільством через нормативно-правові акти, визначення суб'єктів управління); економічний – стратегічне і бюджетне забезпечення (регулює прогнозно-плановою фінансовою та інвестиційною діяльністю, бюджетуванням і фінансуванням розвитку освіти); соціальний – кадрове та мотиваційне забезпечення (створює умови для освітньо-професійного та культурного розвитку людини); інформаційний – реалізує інформаційно-інноваційне забезпечення державного і регіонального розвитку системи освіти.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації.

Монографії:

1. Поступна О.В. Публічне управління регіональними освітніми системами в Україні : монографія. Харків : ТОВ «Оберіг», 2021. 400 с.

2. Поступна О.В., Тамм А.Є. Сучасні підходи до реалізації державної соціальної політики на регіональному рівні. *Реалізація державної соціальної політики сталого розвитку регіону органами публічної влади України :*

монографія / Л.О. Белова, Д.В. Карамишев, Л.В. Набока та ін. ; за заг. ред. д.держ.упр., проф. Д.В. Карамишева, к.держ.упр., доц. Л.В. Набоки. Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2016. С. 122–135.

Особистий внесок: здійснено аналіз стану зайнятості населення в Харківській області, виявлено позитивні та негативні тенденції економічного індикатора сталого розвитку.

Статті у фахових виданнях з державного управління:

3. Поступна О., Тамм А. Вища освіта як об'єкт державного управління. *Публічне управління: теорія та практика* : зб. наук. пр. Асоціації докторів наук з державного управління. Харків : Вид-во «ДокНаукДержУпр», 2011. № 3 (7). С. 183–187.

Особистий внесок: здійснено аналіз можливих змін та перспектив функціонування нових об'єктів системи вищої освіти у зв'язку із модернізації цієї галузі в Україні.

4. Поступна О.В., Бульба В.Г., Степанко О.В. Державна гуманітарна політика України щодо розвитку освіти: механізми реалізації. *Актуальні проблеми державного управління* : зб. наук. пр. Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2013. Вип. 2 (44). С. 7–13.

Особистий внесок: досліджено процес формування гуманітарної політики України щодо розвитку освіти, визначено особливості функціонування механізмів реалізації цієї політики.

5. Поступна О.В., Полякова О.С. Забезпечення реалізації прав внутрішньо переміщених осіб і жителів окупованих та непідконтрольних Україні територій на освіту: публічно-управлінський аспект. *Актуальні проблеми державного управління* : зб. наук. пр. Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2018. Вип. 1 (53). С. 97–105.

Особистий внесок: проаналізовано стан забезпечення реалізації права внутрішньо переміщених осіб і жителів окупованих та непідконтрольних Україні територій на освіту.

6. Поступна О.В. Зміст комплексного механізму публічного управління регіональними освітніми системами в Україні. *Наукові перспективи: журнал*. (Серія «Державне управління», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Медицина»). Київ, 2021. № 2 (8). С. 212–223.

7. Поступна О., Меляков А. Магістерські дослідження соціогуманітарних проблем: узагальнююча характеристика. *Публічне управління: теорія та практика* : зб. наук. пр. Асоціації докторів наук з державного управління. Харків : Вид-во «ДокНаукДержУпр», 2013. № 1 (13). С. 184–190.

Особистий внесок здобувача: зроблено пропозиції щодо покращення якості магістерських робіт.

8. Поступна О.В. Механізм правового регулювання процесу публічного управління освітою. *Наукові перспективи: журнал*. (Серія «Державне управління», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Медицина»). Київ, 2021. № 1 (7). С. 239–250.

9. Поступна О.В. Механізми державного управління вищою освітою

України. *Стратегічні пріоритети* : наук.-аналіт. зб. Нац. інституту стратегічних досліджень. Київ : ДП «НВЦ «Пріоритети»», 2010 р. № 1-2 (14-15). С. 107–111.

10. Поступна О.В. Механізми інтеграції науки, освіти й виробництва: проблеми та особливості. *Теорія та практика державного управління* : зб. наук. пр. Харків : Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2012. Вип. 3 (38). С. 116–122.

11. Поступна О.В. Наукометричний аналіз автореферативного фонду України з дослідження методологічних основ формування системи управління освітою в галузі науки державного управління. *Теорія та практика державного управління* : зб. наук. пр. Харків : Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2016. Вип. 1 (52). С. 77–86.

12. Поступна О.В., Бульба В.Г. Підготовка магістрів публічного управління та адміністрування: питання підвищення ефективності. *Актуальні проблеми державного управління* : зб. наук. пр. Харків : Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2016. Вип. 1 (49). С. 143–148.

Особистий внесок здобувача: розглянуто перспективні напрями підвищення ефективності науково-освітньої діяльності з підготовки фахівців освітнього рівня «магістр» за спеціальністю 074 «Публічне управління та адміністрування» галузі знань 07 «Управління та адміністрування».

13. Поступна О.В., Тамм А.Є. Рівень зайнятості населення регіону як економічний індикатор сталого розвитку. *Теорія та практика державного управління* : зб. наук. пр. Харків : Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2015. Вип. 4 (51). С. 92–98.

Особистий внесок здобувача: здійснено аналіз динаміки показників зайнятості населення в Харківській області, виявлено позитивні та негативні тенденції економічного індикатора сталого розвитку

14. Поступна О.В., Карамішев Д.В., Бульба В.Г., Ростовська В.І. Розвиток системи позашкільної освіти на регіональному рівні як необхідний елемент у вихованні особистості. *Державне будівництво* : електронне наук. фах. видання. 2013. № 1. URL : <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2013-1/doc/6/05.pdf>.

Особистий внесок здобувача: виявлено основні тенденції розвитку системи позашкільної освіти в Харківському регіоні.

15. Поступна О.В., Белова Л.О., Бульба В.Г. Стан і проблеми здійснення управління якістю освіти та освітньої діяльності в Україні: експертне оцінювання. *Теорія та практика державного управління* : зб. наук. пр. Харків : Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2018. № 2 (61). С. 8–18.

Особистий внесок здобувача: узагальнено результати експертного опитування щодо оцінки стану здійснення управління якістю освіти та освітньою діяльністю в Харківському регіоні та визначено ключові проблеми.

16. Поступна О.В. Стан наукової розробленості категорії «регіональна освітня система» та її публічно-управлінський зміст. *Вісник Національного університету цивільного захисту України (Серія «Державне управління»)*. Харків : Вид-во НУЦЗУ, 2020. Вип. 2 (13). С. 120–134.

17. Поступна О.В. Сучасний стан організації навчання державних службовців в Україні. *Філософські та психолого-педагогічні засади управління* :

зб. наук. пр. ДонДУУ. Донецьк : ДонДУУ, 2012. Т. XIII. С. 303–314. (серія «Державне управління» ; вип. 226).

18. Поступна О.В. Теоретичні основи державного управління системою дошкільної освіти в Україні. *Теорія та практика державного управління* : зб. наук. пр. Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2011. Вип. 4 (35). С. 86–92.

19. Поступна О.В. Характеристика наукових праць з питань дослідження теоретико-методологічних основ публічного управління регіональною системою освіти. *Актуальні проблеми державного управління* : зб. наук. пр. Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2016. Вип. 2 (50). С. 97–105.

20. Postupna O. Factors influencing the formation of the Public Administration System in Education in Ukraine. *Вісник Національного університету цивільного захисту України* : зб. наук. пр. Харків : Вид-во НУЦЗУ, 2017. Вип. 2 (7). С. 316–322. (Серія «Державне управління»).

21. Postupna O., Stepanko O. Substantiation of the need to consider the demographic data in planning the regional education system development. *Вісник Національного університету цивільного захисту України* : зб. наук. пр. Харків : Вид-во НУЦЗУ, 2019. Вип. 2 (11). С. 264–272. (Серія «Державне управління»).

Особистий внесок здобувача: на підставі отриманих даних діагностування стану й розвитку регіональної освітньої системи наведено сценарії можливих змін в системі освіти Харківської області та встановлено ймовірність появи додаткових можливостей для її розвитку.

22. Postupna O. Expert approach to estimating the state and development of public governance by the regional educational system in Ukraine. *Наукові перспективи: журнал*. (Серія «Державне управління», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Медицина»). Київ, 2020. № 5 (5). С. 9–19.

Статті в закордонних наукових виданнях:

23. Postupna O. Major trends in Ukraine's education system: public administrative aspect. *The World of Politics, Society, Geography*. Collection of scientific works. Issue 1. Slupsk, 2016. P. 91–99.

24. Postupna O., Polyakova O. Research of National Security Ensuring in Education: Theoretical and Administrative Aspect. *East Journal of Security Studies* : Collection of scientific papers. Kharkiv, Slupsk : National University of Civil Protection of Ukraine, Pomeranian Academy, 2017. – Vol. 1/1. – P. 245–254.

Особистий внесок здобувача: узагальнено та проаналізовано наукові дослідження із вивчення проблеми забезпечення національної безпеки в освітній сфері, систематизовані теоретико-методологічні підходи.

25. Postupna O. Systematic organization of international legal documents on education as an effective means for the implementation of educational policy in Ukraine. *Innovations in Science and Education: Challenges of our time*. Collection of scientific papers; edited by Maryna Dei, Olha Rudenko. 2 Issue. London : IASHE, 2017. P. 176–178.

26. Postupna O. Implementation of the new Law of Ukraine “On education”: scientific and practical discourse. *Association agreement: from partnership to cooperation* / edited by Maryna Dei, Olha Rudenko. Hamilton, Ontario: Accent Graphics Communications & Publishing, 2018. P. 249–253.

27. Postupna O., Shapoval O. Public management and administration in the field of pre-school education in Ukraine. *Association agreement: driving integrational changes* / edited by Maryna Dei, Olha Rudenko, Vitalii Lunov. Ottawa, Ontario : Accent Graphics Communications & Publishing, 2020. Vol. III. P. 98–107.

Особистий внесок здобувача: систематизовано наукові публікації, в яких учені розглядають питання дошкільної освіти, висвітлено проблематику організації управління дошкільними закладами та визначено основні тенденції й напрями наукових досліджень.

Праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

28. Поступна О.В., Полякова О.С. Актуальні напрями наукових досліджень з проблем державного управління освітою в Україні. *Соціально-гуманітарні науки та сучасні виклики*. Матеріали II Всеукр. наук. конф. 26-27 травня 2017 р., м. Дніпро. Частина II. / наук. ред. О.Ю. Висоцький. Дніпро : СПД «Охотнік», 2017. С. 210–211.

Особистий внесок здобувача: здійснено аналіз наукових публікацій з проблем державного управління освітою в Україні, визначено їх актуальні напрями.

29. Поступна О.В., Полякова О.С., Степанко О.В. Актуальні проблеми в організації публічного управління правовою освітою в Україні. *Проблеми розвитку публічного управління в Україні* : матер. наук.-практ. конф. за міжнар. уч. (15 квітня 2016 р., м. Львів) / за наук. ред. чл.-кор. НАН України В.С. Загорського, доц. А.В. Ліпенцева. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2016. С. 56–58.

Особистий внесок здобувача: проаналізовано зміст методичних матеріалів (навчальних програм, рекомендацій, державних стандартів освіти та ін.) з питань правової освіти, визначено їх теоретичну та практичну спрямованість.

30. Поступна О.В., Полякова О.С. Актуальні проблеми забезпечення реалізації права на освіту внутрішньо переміщених осіб. *Публічне управління XXI століття: світові практики та національні перспективи* : зб. тез XVIII Міжнар. наук. конгресу, 26 квітня 2018 р. Харків : Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2018. – С. 328–330.

Особистий внесок здобувача: виділено ті проблеми у забезпеченні реалізації права внутрішньо переміщених осіб на освіту, які можуть стати серйозними викликами для українського суспільства у майбутньому, якщо їх не вирішувати сьогодні.

31. Поступна О.В., Степанко О.В. Висвітлення інформації про кадрове забезпечення органів управління освітою в Харківській області: попередні висновки. *Публічне управління XXI століття: синтез науки та практики* : зб. тез XIX Міжнар. наук. конгресу, 19 квітня 2019 р. Харків : Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2019. С. 64–66.

Особистий внесок здобувача: проаналізовано стан висвітлення на веб-сайтах органів управління освітою в Харківській області інформації щодо їх кадрового забезпечення.

32. Поступна О.В. Вплив внутрішніх чинників на формування системи публічного управління освітою в Україні. *Публічне управління в Україні:*

стратегія реформ : зб. тез наук.-практ. конф. за підсумками стажування слухачів, 27 вересня 2017 р. Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2017. URL : <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/conf/2017-5/doc/1/03.pdf>.

33. Поступна О.В. Вплив зовнішніх чинників на формування системи публічного управління освітою в Україні. *Публічне управління XXI століття: традиції та інновації* : зб. тез XVII Міжнар. наук. конгресу, 27 квітня 2017 р. Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2017. С. 79–82.

34. Поступна О.В., Степанко О.В. Гуманітарна експертиза як механізм громадського контролю у процесі формування та реалізації державної освітньої політики. *Проблеми управління соціальним і гуманітарним розвитком* : матеріали X регіон. наук.-практ. конф. за міжнар. участю, присвяченої пам'яті Сурміна Юрія Петровича / за заг. ред. С.О. Шевченка. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2016. С. 94–96.

Особистий внесок здобувача: визначено конкретні кроки, які необхідні для запровадження гуманітарної експертизи як механізму громадського контролю у процесі формування та реалізації державної освітньої політики.

35. Поступна О.В. Державні соціальні гарантії працівників освіти в Україні. *Соціальна політика: принципи и методы реализации в контексте мирового опыта* / матеріали міжнарод. науч.-практ. конфер. 27 мая 2011 г. Судак. Симферополь : ВиТроПринт, 2011. С. 147–152.

36. Поступна О.В. Естетичне виховання фахівців у галузі знань «державне управління» як один із напрямів підготовки управлінських кадрів нової генерації. *Публічне управління: виклики XXI століття* : тези XIII Міжнар. наук. конгресу, 21-22 березня 2013 р. Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2013. С. 283–284.

37. Поступна О.В., Бульба В.Г. Крок до професійної майстерності (підсумки стажування слухачів факультету підготовки магістрів державного управління у 2015 р.). *Публічне управління в Україні: стратегія реформ* : зб. тез наук.-практ. конф. за підсумками стажування слухачів, 30 вересня 2015 р. Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2015. URL : <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/conf/2015-5/doc/0/01.pdf>.

Особистий внесок здобувача: узагальнено дані щодо проходження стажування слухачами факультету підготовки магістрів державного управління Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України в 2015 році.

38. Поступна О.В., Меляков А.В. Магістерські дослідження з державного управління: від формальних процедур до творчого пошуку. *Підготовка фахівців у галузі знань «Державне управління»: вимоги до змісту та відповідність сучасним викликам* : матеріали щоріч. наук.-практ. конф. за міжнар. участю (Київ, 6-7 листоп. 2014 р.) / за заг. ред. Ю.В. Ковбасюка, М.М. Білинської, В.М. Сороко. Київ : НАДУ, 2014. С. 67–69.

Особистий внесок здобувача: здійснено аналіз магістерських досліджень із державного управління, визначено основні тенденції.

39. Поступна О.В. Моделі управління вищою освітою. *Інноваційний*

розвиток суспільства за умов крос-культурних взаємодій : зб. матер. IV Міжнар. наук.-практ. конфер. для студентів, аспірантів, науковців. Суми : видавничо-виробниче підприємство «Мрія» ТОВ, 2011. Т. 1. С. 147–152.

40. Поступна О., Бульба В. *Можливості використання медіа-технологій в управлінні освітою регіону. Сучасні суспільні комунікації: проблеми, пріоритети та першочергові завдання в євроінтеграційних процесах* : Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Хелм, Польща 27 листопада 2015 р.) : україномовний варіант / за заг. ред. О.Є. Бухтатого, О.В. Радченка. Хелм : Вид-во ВІШМВСК, 2016. С. 19–23.

Особистий внесок здобувача: окреслено перспективні напрями використання в управлінні освітою регіону таких технологій, як PR або електронний директ-мейлінг.

41. Поступна О.В., Меляков А.В. *Наукові дослідження управлінців соціогуманітарної сфери: спроби узагальнюючого аналізу. Наука і соціальні проблеми суспільства: трансформація цінностей у сучасному світі* : матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конференції, 7 червня 2013 р. / відп. ред. І.В. Карпенко. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2013. С. 73–77.

Особистий внесок здобувача: здійснено наукометричний аналіз магістерських досліджень із державного управління соціогуманітарного спрямування, визначено основні тенденції.

42. Поступна О.В., Полякова О.С. *Науково-методичні підходи до визначення проблеми забезпечення національної безпеки в освітній сфері: публічно-управлінський аспект. Публічне управління: ціннісні орієнтири, стандарти якості та оцінка ефективності* : зб. тез Щоріч. Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю, 26 травня 2017 р. Київ : Вид-во НАДУ, 2017. С. 98–100.

Особистий внесок здобувача: проаналізовано та систематизовано наукові праці вітчизняних учених, у яких розглядаються питання забезпечення національної безпеки в освітній сфері.

43. Поступна О., Степанко О. *Науково-практичний дискурс про новий Закон України «Про освіту». Ukraine – EU. Innovations in Education, Technology, Business and Law* : collection of international scientific papers. Chernihiv : CNUT, 2018. Р. 61–64.

Особистий внесок здобувача: розглянуто деякі положення нового Закону України «Про освіту», доведено їх прогресивність і значущість.

44. Поступна О.В., Полякова О.С. *Новація в управлінні освітою – створення опорних шкіл в Україні: політико-правовий аспект. Реформування публічного управління та адміністрування: теорія, практика, міжнародний досвід* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю, 28 жов. 2016 р. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2016. С. 156–157.

Особистий внесок здобувача: визначено політико-правовий аспект у проблемі правового забезпечення створення опорних шкіл в Україні.

45. Поступна О.В., Бульба В.Г. *Організація закордонного стажування слухачів факультету публічного управління та адміністрування: історія, стан, тенденції, перспективи. Публічне управління в Україні: теорія, практика,*

інновації : зб. тез наук.-практ. конф. за підсумками стажування слухачів, 27 вересня 2018 р. Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2018. URL : http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/conf/2018-3/doc/1/1_1.pdf.

Особистий внесок здобувача: проаналізовано урядові постанови, в яких визначено порядок організації проведення стажування слухачів Національної академії державного управління при Президентові України в органах державної влади і органах місцевого самоврядування, проведено їх узагальнення.

46. Поступна О.В. Основні напрями виховання молоді. *Управління розвитком гуманітарної сфери в Україні* : матеріали наук.-практ. конфер., м. Харків, 25 квітня 2012 р. / за ред. В.Г. Бульби, А.В. Мелякова. Харків : Вид-во ДокНаукДержУпр, 2012. С. 96–100.

47. Поступная Е., Степанко А. Основные тенденции развития системы формального образования в Харьковской области: публично-управленческий аспект. *Authority and Society – 2019* : XIII International Scientific Conference Proceeding. Tbilisi, Publishing House «Technical University», 2019. С. 37–43.

Особистий внесок здобувача: визначено та узагальнено основні тенденції розвитку системи формальної освіти в Харківській області.

48. Поступна О.В., Полякова О.С., Степанко О.В. Особливості утворення органу управління освітою в новоствореній об'єднаній територіальній громаді. *Ukraine – EU. Modern Technology, Business and Law* : collection of international scientific papers : in 2 parts. Part 2. Current Issues of Legal Science and Practice. Management and Public Administration. Innovations in Education. Environmental Protection. Engineering and Technologies. Chernihiv : CNUT, 2017. Р. 152–155.

Особистий внесок здобувача: визначено особливості утворення органу управління освітою в новоствореній об'єднаній територіальній громаді.

49. Поступна О.В., Тамм А.Є., Степанко О.В. Особливості функціонування системи освіти України в умовах нового законодавства. *Публічне управління: стратегія реформ 2020* : зб. тез до XV Міжнар. наук. конгресу, 23 квітня 2015 р. Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2015. С. 295–297.

Особистий внесок здобувача: визначено сучасні проблеми у функціонуванні системи освіти України, що залишаються не вирішеними на законодавчому рівні.

50. Поступна О.В., Бульба В.Г., Полякова О.С. Підвищення рівня обізнаності та підтримки громадянами євроінтеграційного напрямку України шляхом правової освіти. *Україна та ЄС: можливості та перспективи співпраці* : збірник матеріалів, доповідей Інтернет – конференції в рамках проекту «Кафедра Жана Моне «Аналіз та застосування європейського досвіду демократії та належного врядування в Україні», м. Маріуполь, 18-19 травня 2017 р. Маріуполь : ДонДУУ, 2017. С. 315–318.

Особистий внесок здобувача: визначено проблеми, що заважають розвитку поширення знань у душі демократії та підвищення рівня обізнаності й підтримки громадянами України євроінтеграційних процесів.

51. Поступна О.В., Бульба В.Г., Степанко О.В. Пріоритетні напрями

держави щодо забезпечення конституційних прав громадян України в науковій галузі. *Проблеми управління соціальним і гуманітарним розвитком* : матеріали VII регіон. наук.-практ. конф. за міжнар. участю / за заг. ред. О.Б. Кіреєвої. Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2013. С. 229–231.

Особистий внесок здобувача: здійснено аналіз стану нормативно-правового забезпечення конституційних прав громадян України в галузі науки.

52. Поступна О.В. Проблематика визначення терміну «регіональний освітній кластер» у понятійному полі публічного управління та адміністрування. *Державне управління у сфері цивільного захисту: наука, освіта, практика* : матеріали Міжнар. наук.-практ. інтрнет-конф., 18-19 березня 2020 р. / за заг. ред. В.П. Садкового. Харків : Вид-во НУЦЗУ, 2020. С. 38–40.

53. Поступна О.В., Полякова О.С. Проблеми в управлінні освітою, що негативно впливають на якість надання освітніх послуг. *Становлення публічного адміністрування в Україні* : матеріали IX Всеукр. міжвуз. конф. студентів та молодих учених / за заг. ред. О.Б. Кіреєвої. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2018. С. 158–160. URL : http://www.dbuapa.dp.ua/konf/konf_dridu/2018_04_27_fsdu_stud.pdf.

Особистий внесок здобувача: узагальнено думки освітян-практиків щодо необхідності проведення заходів із підвищення якості освіти та освітньої діяльності в Україні.

54. Поступна О.В., Степанко О.В. Прогнозна оцінка стану та розвитку регіональної освітньої системи в умовах демографічної кризи. *Публічне управління в Україні: теорія, практика, інновації* : зб. тез наук.-практ. конф. за підсумками стажування слухачів, 26 вересня 2019 р. Харків : Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2019. URL : <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/conf/2019-3/doc/1/1-3.pdf>.

Особистий внесок здобувача: визначено чинники, які можуть покращити ситуацію, що склалася із розвитком регіональної освітньої системи в Харківській області в умовах демографічної кризи.

55. Поступна О.В., Степанко О.В. Професійна підготовка керівних кадрів для управління освітою в Харківській області. *Ukraine – EU. Modern Technology, Business and Law* : collection of international scientific papers : in 2 parts. Part 2. Societal Challenges. Innovations of Social Work, Philosophy, Psychology. Environmental Protection. Management and Public Administration. Innovations in Education. Current Issues in the Reformation of the Higher Education System in the Aspect of Ukrainian Eurointegration. Current Issues of Legal Science and Practice. Chernihiv : CNUT, 2016. С. 245–248.

Особистий внесок здобувача: визначено історичний аспект у створенні української системи професійної підготовки керівних кадрів в освіті.

56. Поступна О.В., Меляков А.В., Степанко О.В. Соціальний діалог як механізм узгодження інтересів громадян у контексті реалізації державної політики України з розвитку вищої освіти. *Публічне управління XXI століття: від соціального діалогу до суспільного консенсусу* : зб. тез до XIV Міжнар. наук. конгресу. Харків : Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2014. С. 68–69.

Особистий внесок здобувача: здійснено аналіз основних положень

нормативно-правових актів щодо їх спрямування на сприяння процесам демократизації взаємовідносин на всіх рівнях функціонування галузі вищої освіти.

57. Поступна О.В., Бульба В.Г. Стажування в органах державної влади та органах місцевого самоврядування – шлях до вдосконалення професійної майстерності слухачів магістерської підготовки. *Державне управління та місцеве самоврядування: історія та сучасність* : зб. тез наук.-практ. конф. за підсумками стажування слухачів, 26 вересня 2013 р. Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2013. URL : <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/conf/2013-4/doc/0/01.pdf>.

Особистий внесок здобувача: узагальнено дані щодо проходження стажування слухачами факультету підготовки магістрів державного управління Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України в 2013 році.

58. Поступна О.В., Степанко О.В. Стан розробки проблеми формування системи управління освітою в науковій галузі «Державне управління». *Публічне управління XXI століття: форсайтінг успіху* : зб. тез XVI Міжнар. наук. конгресу, 21 квітня 2016 р. Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2016. С. 115–118.

Особистий внесок здобувача: здійснено аналіз дисертаційних досліджень вітчизняних учених у науковій галузі «Державне управління» з дослідження проблем формування системи управління освітою.

59. Поступна О.В., Тамм А.Є. Сутнісні особливості формування соціальної політики сталого розвитку регіону. *Публічне управління у забезпеченні сталого розвитку країни* : зб. тез наук.-практ. конф. за міжнар. участю (в межах Другої щорічної науково-освітньої виставки «Публічне управління XXI», приуроченої до Всесвітнього дня науки), 26 листопада 2015 р. Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2015. С. 156–161.

Особистий внесок здобувача: визначено ключові критерії, що характеризують якість трудового потенціалу регіону.

60. Поступна О.В. Сутність і складові гуманітарної сфери. *Державне управління та місцеве самоврядування* : тези XII Міжнар. наук. конгресу, 29 березня 2012 р. Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2012. С. 336–338.

61. Поступна О.В., Степанко О.В. Термін «науково-освітній кластер» у понятійному полі сучасної теорії публічного управління. *Сучасні аспекти модернізації науки в Україні: стан, проблеми, тенденції розвитку* : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ : Туреччина, 07 жовтня 2020 р. / за ред. Є.О. Романенка, І.В. Жукової. Київ ; Туреччина : ФОП КАНДИБА Т.П., 2020. С. 59–64.

Особистий внесок здобувача: визначено суттєву різницю між освітнім та науково-освітнім кластером.

62. Поступна О.В. Усунення юридичної колізії в законодавстві про освіту: публічно-управлінський механізм. *Публічне управління в Україні: стратегія реформ* : зб. тез наук.-практ. конф. за підсумками стажування слухачів,

28 вересня 2016 р. Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2016. URL : <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/conf/2016-3/doc/5/02.pdf>.

63. Поступна О.В. Формування єдиного європейського освітнього і наукового простору: основні етапи та ключові положення. *Моделювання інноваційних систем навчання й виховання обдарованих дітей: теорія та практика*. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 24 березня 2015 р. Харків : «Оперативна поліграфія», 2015. С. 178–186.

64. Поступна О.В., Полякова О.С., Степанко О.В. Формування національної системи цінностей як фундаменту розвитку гуманітарної сфери. *Публічне управління у забезпеченні сталого розвитку країни* : зб. тез наук.-практ. конф. за міжнар. участю (в межах Третьої щорічної науково-освітньої виставки «Публічне управління XXI», приуроченої до Всесвітнього дня науки), 24 листопада 2016 р. Харків, 2016. URL : <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/conf/2016-5/doc/1/13.pdf>.

Особистий внесок здобувача: обґрунтовано необхідність переорієнтації навчально-виховного процесу на загальнолюдські та національні цінності.

65. Поступна О.В., Бульба В.Г. Шляхи реалізації безперервної освіти державних службовців в Україні. *Проблеми ефективної реалізації антикорупційної політики в органах виконавчої влади та в органах місцевого самоврядування* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. 23 жовтня 2011 р., Донецький державний університет управління, м. Донецьк. Донецьк : Східний видавничий дім, 2011. С. 76–78.

Особистий внесок здобувача: уточнено етапи безперервної освіти державних службовців, визначено диверсифікацію форм навчання.

66. Postupna O., Stepanko O. Factor analysis of development of the public administration in education in Ukraine. *Authority and Society – 2020* : XIV International Scientific Conference. Tbilisi, Publishing House «Technical University», 2020. С. 24–31.

Особистий внесок здобувача: на підставі факторного аналізу публічного управління освітою розглянуто чинники, що спричиняють зміни як в системі освіти, так і в сфері управління нею. Запропоновано класифікацію чинників за середовищем, яке виступає джерелом забезпечення формування публічного управління освітою.

67. Postupna O., Stepanko O. Regional educational system role in ensuring human capital development in the region. *Сучасні аспекти модернізації науки в Україні: стан, проблеми, тенденції розвитку* : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ; Великобританія 07 листопада 2020 р. / за ред. Є.О. Романенка, І.В. Жукової. Київ; Великобританія : ФОП КАНДИБА Т.П., 2020. С. 9–13.

Особистий внесок здобувача: розкриття змісту функціональної ролі освіти на рівні регіону та визначення напрямів її взаємодії з підсистемами соціально-економічної сфери.

68. Postupna O., Stepanko O. Ukraine's experience in digital technologies usage in educational management under coronavirus disease (COVID-19) conditions. *Society Transformations in Social and Human Sciences*. IX International Research-

to-Practice Conference, 11-12.12.2020, Baltic International Academy. Latvia, 2020. URL : https://bsa.edu.lv/ru/category/nauk_konferences-ru/.

Особистий внесок здобувача: визначено нагальні потреби, що виникли в управлінні освітою в Україні в умовах поширення коронавірусної хвороби (COVID-19), та обґрунтовано необхідність використання цифрових технологій в освітньому процесі.

Праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

69. Белова Л.О., Бульба В.Г., Вірченко П.А., Карамишев Д.В., Немець К. А., Немець Л.М., Поступна О.В., Тамм А.Є. Розвиток дошкільної, загальної та професійно-технічної освіти (пункт 2.1.4.4). Вища освіта (пункт 2.6.1). *Стратегія розвитку Харківської області на період до 2020 року*. Харків, 2015. С. 41–46; 134–136.

Особистий внесок здобувача: вивчено, опрацьовано та систематизовано статистичні дані з розвитку вищої освіти Харківської області, визначення її рейтингу в національній системі вищої освіти, презентація основних показників (рис. 228, 229); вивчено, опрацьовано та систематизовано статистичні дані, які відображають динамічний розвиток системи освіти в Харківській області, презентація цих даних (рис. 70, 71, 76).

АНОТАЦІЯ

Поступна О.В. – Механізми публічного управління регіональними освітніми системами в Україні. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління. Національний університет цивільного захисту України. – Харків, 2021.

У дослідженні запропоновано розв’язання актуальної наукової проблеми в галузі державного управління щодо обґрунтування теоретико-методологічних засад і розробки науково-практичних рекомендацій з удосконалення механізмів публічного управління РОС в Україні.

Здійснено комплексне дослідження публічного управління РОС як цілісної системи організованого управління на певній території, що здійснюється органами публічної влади із залученням представників бізнесу та інститутів громадянського суспільства щодо впорядкування, збереження та розвитку освіти в регіоні, що представлена сукупністю елементів (складниками, рівнями, стандартами освіти; освітніми програмами, кваліфікаціями; учасниками освітнього процесу; закладами освіти та іншими суб’єктами освітнього процесу; нормативно-правовими актами та ліцензійними умовами; органами управління в сфері освіти), функціонування якої спрямовано на забезпечення розвитку людського капіталу в регіоні шляхом надання населенню освітніх послуг, чим і забезпечується стабільний розвиток території.

Концептуалізовано наукові засади механізмів публічного управління РОС як сучасної системи поглядів на розвиток теорії публічного управління, заснованої на загальних законах розвитку суспільства, методології системного підходу, закономірностях процесу управління, його принципів, політичних,

економічних, соціальних, організаційних, інформаційно-технологічних чинників та груп умов, необхідних для організації системного управління освітою на рівні регіону.

Розроблено комплексний механізм публічного управління РОС, що базується на теоретико-методологічних підходах комплексної взаємодії всіх суб'єктів управлінського процесу в освіті та основоположних принципах, цільовій орієнтації, управлінських функціях, формах, методах, інструментах, технологіях, засобах і ресурсах управління, складовими якого є конкретні механізми управління (правовий, організаційний, економічний, соціальний, інформаційний та ін.), кожен з яких пов'язаний між собою (вони не є обов'язковими або достатніми; варіюватися може, як їх кількість, так і їх скомбінованість, тобто вони можуть об'єднуватися у два чи більше механізмів з метою досягнення визначеної мети), однак у межах комплексного механізму вони регулюються централізовано з метою забезпечення ефективного функціонування та розвитку РОС.

Запропоновано оновлення термінологічної системи теорії публічного управління шляхом введення в науковий обіг основних понять, що розширюють межі теорії публічного управління, дають можливість уніфікувати підходи до визначення їх змісту, розкривають сутність феномену РОС як об'єкту публічного управління, а також дають можливість усунути непорозуміння, яке існує як в теорії публічного управління, так і у практичній діяльності управління освітою на рівні регіону, що здійснюється в умовах реформи децентралізації; сформульовано змістовну сутність понять «публічне управління регіональною освітньою системою», «механізми публічного управління регіональними освітніми системами», «комплексний механізм публічного управління регіональними освітніми системами», що відображають різні аспекти владно-організаційного та регулюючого впливу на РОС.

Ключові слова: освітня політика, децентралізація, регіоналізація освіти, регіональні освітні системи, публічне управління, механізми державного управління, комплексний механізм публічного управління регіональними освітніми системами, органи публічної влади, інститути громадянського суспільства, державно-приватне партнерство, регіональний освітній кластер.

ABSTRACT

Postupna O.V. – Public administration mechanisms in regional educational systems in Ukraine. – Qualifying research paper.

The dissertation for obtaining the scientific degree of the Doctor of Sciences in Public Administration in speciality 25.00.02 – public administration mechanisms. National University of Civil Defence of Ukraine. – Kharkiv, 2021.

The study proposes the solution of a topical scientific problem in the field of public administration in order to substantiate the theoretical and methodological principles and to develop scientific and practical recommendations for improving public administration mechanisms in regional educational systems in Ukraine.

The scientific novelty of the research is represented by the corresponding scientific results.

A comprehensive study of public administration of regional educational systems as a holistic system of organized management in a given area carried out by public authorities with the involvement of business and civil society institutions has been done. It deals with the organization, preservation and development of education in the region, which is represented by a set of elements (components, levels, standards of education; educational programs, qualifications; participants in the educational process; educational institutions and other actors of the educational process; regulations and license terms; authorities in the field of education) and the operation of which is aimed at ensuring human capital development in the region by providing educational services, which ensures the stable development of the territory.

Scientific principles of public administration mechanisms in regional educational systems as a modern framework of the public administration theory development based on the common laws of society, methodology of system approach, laws of management process, its principles, political, economic, social, organizational, information and technological factors and groups of conditions necessary for the organization of systemic management of education at the regional level.

A comprehensive mechanism of public administration of regional educational systems is developed. It is based on theoretical and methodological approaches of complex interaction of all subjects of managerial process in education and basic principles, target orientation, managerial functions, forms, methods, tools, technologies, means and resources of management, components which have specific management mechanisms (legal, organizational, economic, social, information, etc.), each of which is interconnected (they are not mandatory or sufficient; both their number and their combination can vary, that is, they can be combined into two or more mechanisms in order to achieve a specific goal), but within a comprehensive mechanism they are regulated centrally to ensure the effective functioning and development of regional educational systems.

It is proposed to update the terminological system of the theory of public administration by introducing into scientific circulation the main concepts that expand the boundaries of the theory of public administration, provide an opportunity to unify approaches to determining their content, reveal the phenomenon of regional educational systems as an object of public administration, which exists both in the theory of public administration and in the practical activities of education management at the regional level, carried out in the context of decentralization reform; the essence of the concepts "public management of the regional educational system", "mechanisms of public management of regional educational systems", "comprehensive mechanism of public management of regional educational systems" are formulated to reflect various aspects of authoritative and regulatory influence on regional educational systems.

Key words: educational policy, decentralization, regionalization of education, regional educational systems, public administration, mechanisms of public administration, complex mechanism of public administration in regional educational systems, public authorities, civil society institutions, public-private partnership, regional educational cluster.

Відповідальний за випуск *Бульба Володимир Григорович*

Підписано до друку 05.03. 2021 р.
Формат 60х84/16. Обл.-вид. арк. 1,9.
Гарнітура Таймс. Тираж 120 прим.

Віддруковано з оригінал-макета в друкарні ФОП Леонов Д.С.
61023, м. Харків, вул. Весніна, 12, тел. (057) 717-28-80.